

วารสารพุทธรัตนโบล

(Journal of Buddha Rattanobol)

ISSN: 3057-1863 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2568)
Vol.1 No.3 (May - June 2025)

โดย

วัดวารินธาราม เลขที่ 85 ถนนทหาร ตำบลวารินชำราบ
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วารสารพุทธรัตโนบล

(Journal of Buddha Rattanobol)

ISSN: 3057-1863 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2568)

Vol.1 No.3 (May - June 2025)

เจ้าของ วัดวารินทราราม เลขที่ 85 ถนนทหาร ตำบลวารินชำราบ
อำเภовารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ที่ปรึกษา

พระพรหมวชิโรดม, ดร. เจ้าคณะภาค 10 เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร รอง
แม่กองบาลีสนามหลวง

พระเทพปวรเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

พระศรีรัตโนบล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจ้าอาวาสวัดวารินทราราม มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.อุทัย วรเมธีศรีสกุล สถาบันพัฒนานวัตกรรมการ

กองบรรณาธิการ

- 1.รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 2.รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- 3.รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 4.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 5.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร ป้อมสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

- 6.ดร.มนตรี ชีรธรรมพิพัฒน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 7.ดร.สงวน หล้าโพนทัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 8.ดร.ชาญ มายอด มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- 9.ดร.พรหมพิสิฐ พันธุ์จันทร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- 10.ดร.มณูญ สอนโพนงาม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์และขอบเขต

มีวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตและนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ด้านศาสนา ปรัชญา ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม เชิงประยุกต์พุทธนวัตกรรมการศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งสหวิทยาการด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เชิงพุทธ

สาขาที่รับตีพิมพ์ ศาสนา ปรัชญา ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม เชิงประยุกต์พุทธนวัตกรรมการ ศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เชิง พุทธ

กำหนดตีพิมพ์ วารสารกำหนดตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ
ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์)
ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน)
ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน)
ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม)

ผู้จัดการ/ฝ่ายประสานงาน:

พระอภิชาติ กิตติวรญาณโณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ วัดวารินทราราม เลขที่ 85 ถนนทหาร ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ตีพิมพ์เผยแพร่: เมษายน 2568

หมายเหตุ: ข้อเขียนหรือบทความใด ๆ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ถือเป็น ความคิดเห็น ส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่ จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันโดยประการทั้งปวง

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และวัฒนธรรม ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวมถึงการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ ตลอดจนนักวิชาการจากองค์กรภาครัฐ เอกชน และนักวิชาการอิสระ ได้นำเสนอผลงานเชิงทฤษฎีและองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริง อันสามารถนำไปสู่การพัฒนาในหลากหลายมิติ

วารสารพุทธรัตโนบล ฉบับปัจจุบันเป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 3 โดยประกอบด้วยบทความวิชาการ จำนวน 5 บทความ ได้แก่ 1) ปรัชญาพุทธกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (2) ความหมายใหม่ของ ศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย (3) การสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัล พุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ ไทย (4) ศิล สมาธิ ปัญญา กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทย (5) พุทธศาสนาและการ เปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมเมืองไทย ทางกองบรรณาธิการขออนุโมทนาขอบคุณผู้สนับสนุน บทความทุกท่าน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนา งานวิชาการให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ทั้งนี้ วารสารยังมุ่งหวังให้เนื้อหาที่ตีพิมพ์สามารถนำไปสู่การพัฒนา องค์ความรู้ในระดับชาติและนานาชาติ

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากบทความวิชาการที่นำเสนอ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตต่อไป

ดร.อุทัย วรเมธีศรีสกุล
หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ I Contents

ลำดับที่	บทความ	หน้า
บทความวิจัย		
1	ปรัชญาพุทธกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน พระมหาจักริน พฤษภาศิลป์	1
2	ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย พระครูปลัดยุทธนา ชูศรี	12
3	การสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัล พุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ไทย พระหากฤษณพงษ์ กิตติเวที	23
4	ศีล สมาธิ ปัญญา กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทย สุวิทย์ เอี่ยมสะอาด	34
5	พุทธศาสนาและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมเมืองไทย สุทธินัย ผลขาว	44

ปรัชญาพุทธกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน Buddhist Philosophy and Sustainable Social Development

พระมหาจักริน พฤษภาติลป

PhraMaha Chakrin Phrisapasin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus

*Corresponding Author Email: hvksphasilp@gmail.com

Received: 5 May 2025; Revised: 10 June 2025; Accepted: 14 June 2025

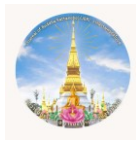
บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มุ่งเสนอองค์ความรู้ใหม่ภายใต้หัวข้อ “โมเดลการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธปรัชญา” โดยวิเคราะห์พุทธปรัชญาในฐานะระบบความคิดเชิงจริยศาสตร์และญาณวิทยา ซึ่งมีรากฐานจากหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท อันเป็นแนวคิดที่มีได้จำกัดอยู่ในบริบททางศาสนาเท่านั้น แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสังคมอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะในยุคสมัยที่มนุษย์ต้องเผชิญกับวิกฤติด้านศีลธรรม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และภาวะเสื่อมถอยของคุณค่าทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โมเดลดังกล่าวเสนอการพัฒนาสังคมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-centered development) ผ่านการพัฒนาคุณภาพภายใน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกทางจิตวิญญาณในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างมีสติ สันติ และพอเพียง โดยมี “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลางเป็นหลักคิดสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยสรุป บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสังคม มิใช่เพียงการนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติแบบแยกส่วน หากแต่เป็นการยกระดับจิตสำนึกของมนุษย์ผ่านกลไกด้านนโยบาย การศึกษา และสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างโครงสร้างทางสังคมใหม่ที่ตั้งอยู่บนคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่มั่นคง สงบสุข และยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พุทธปรัชญา, ความยั่งยืน, การพัฒนาสังคม, มัชฌิมาปฏิปทา, มนุษย์เป็นศูนย์กลาง

Abstract

This article proposes a new body of knowledge under the concept of a “Model for Sustainable Social Development Based on Buddhist Philosophy.” It analyzes Buddhist philosophy as an integrated system of ethics and epistemology, grounded in core doctrines such as the Four Noble Truths, the Three Marks of Existence, and Dependent Origination. These teachings, while rooted in religious tradition, transcend the boundaries of doctrinal faith

and can be applied as conceptual frameworks for holistic social development—particularly relevant in contemporary contexts where societies are facing moral decline, economic inequality, and the erosion of human and environmental values. The proposed model centers on human-centered development, emphasizing the cultivation of inner qualities—morality (sila), concentration (samadhi), and wisdom (pinna)—as essential spiritual mechanisms for shaping behavior and sustainable living. A core component of this model is the Middle Way (Majjhima Pati pada), which serves as a guiding principle to achieve balance across the economic, social, and environmental dimensions of sustainable development. In conclusion, the article argues that integrating Buddhist philosophical principles into social development is not merely about transferring religious doctrines into practice, but about cultivating deep moral consciousness through structural mechanisms such as public policy, education, and media. This transformative process aims to reconstruct a society founded on virtue, transparency, and collective responsibility—ultimately fostering a peaceful, equitable, and genuinely sustainable social order.

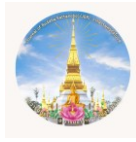
Keywords: Buddhist philosophy, sustainability, social development, Middle Way, human-centered development

บทนำ

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนมิใช่เพียงมุ่งหมายต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่รวมถึงการธำรงรักษาความสมดุลของคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมในวิถีชีวิตของผู้คนด้วย ปรัชญาพุทธ ซึ่งมีรากฐานจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทั้งในระดับปัจเจกและสังคม โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “อิทัปปัจจยตา” และ “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและมีสติในทุกมิติของชีวิต (อนุวัต กระสังข์, 2560)

ในปัจจุบัน สังคมไทยประสบกับความซับซ้อนของปัญหาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเสื่อมถอยของจริยธรรม และการใช้ทรัพยากรอย่างเกินขอบเขต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการพัฒนาที่เน้นเพียงด้านวัตถุ โดยละเลยมิติทางจิตใจและวัฒนธรรม (พระมหาภาธร อาภาโร & พลวัฒน์ สีทา, 2562) ดังนั้น การประยุกต์ใช้ปรัชญาพุทธจึงถือเป็นกลไกที่มีศักยภาพในการบูรณาการจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพในระยะยาว (พระพิทักษ์ คุณารักษ์, 2565)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยและบทความวิชาการหลายฉบับได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา กรุณา และหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ (มนัสวี ศรีนนท์, 2561;

ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข, 2562) งานเขียนชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์บทบาทของปรัชญาพุทธต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในสภาวะทางสังคมร่วมสมัยและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิชาการร่วมสมัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคำว่า ปรัชญาพุทธ

ปรัชญาพุทธ หมายถึง ระบบความคิดหรือทฤษฎีที่อธิบายสภาวะธรรม อัตตลักษณะของความจริง และแนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีปัญญา อิงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะการเน้น “ปฏิจจสมุปบาท” (อิทัปปัจจยตา) และ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นแกนกลางของการอธิบายปรากฏการณ์ทางโลกและจิตใจอย่างเป็นเหตุเป็นผล (อนุวัต กระสังข์, 2560) ปรัชญาพุทธไม่ใช่ปรัชญาเชิงอภิปรัชญาแบบตะวันตก แต่คือแนวคิดที่มุ่งเน้นการดับทุกข์ผ่านการรู้แจ้งในสังขาร ซึ่งครอบคลุมทั้งจริยศาสตร์ ญาณวิทยา และภววิทยา (พระมหาภาธร อาภาโร และ พลวัฒน์ สีทา, 2562)

พระไพศาล วิสาโล (อ้างใน อนุวัต กระสังข์, 2560) เสนอว่า ปรัชญาพุทธมิได้เน้นเพียงการแสวงหาความจริงในเชิงทฤษฎีเท่านั้น หากแต่เน้นการแปรเปลี่ยนความเข้าใจให้เป็นการปฏิบัติที่นำไปสู่ความหลุดพ้น ซึ่งต่างจากปรัชญาทั่วไปที่เน้นการถกเถียงหรือแสวงหาความจริงเพื่อความรู้เป็นหลัก นักวิชาการไทย เช่น พระพิทักษ์คุณากรโก (2565) ยังเห็นว่าปรัชญาพุทธคือการเข้าใจโลกและชีวิตอย่างลึกซึ้งผ่านหลักไตรลักษณ์ และการบูรณาการปัญญาในการแก้ปัญหาทางสังคมร่วมสมัย

ขณะที่ ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข (2562) ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาพุทธยังทำหน้าที่เป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน เพราะสามารถปรับใช้กับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและสันติสุข โดยเน้นการรู้ตน เข้าใจตน และฝึกตนเพื่อบรรลุสภาวะ “พ้นทุกข์” อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ปรัชญาพุทธ เป็นปรัชญาที่มีความเป็นพลวัต เน้นการใช้ปัญญาเพื่อเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและโลกอย่างถูกต้อง ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาจิตใจและการหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ใช่เพียงเป็นระบบคิดเชิงทฤษฎี แต่คือ “วิถีปฏิบัติแห่งการตื่นรู้” ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในทุกระดับของสังคมร่วมสมัย

ความสำคัญของ ปรัชญาพุทธ

ปรัชญาพุทธมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นระบบความคิดที่ครอบคลุมทั้งมิติของการดำเนินชีวิต การจัดการความทุกข์ และการพัฒนาสังคม โดยอาศัยหลักการพื้นฐานจากพระไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท และอริยสัจสี่ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงในระดับปัจเจกและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูปริยัติธำรงคุณ และ ภิกษุณิรัตน์ธัมเมธา, 2565)

ศิริอัญญ์ ศิรินนทวัชรกุล (2567) ได้ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาพุทธส่งผลต่อวิถีคิดของบุคคลในสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ผ่านการให้ความสำคัญกับความเข้าใจในตนเองและธรรมชาติของชีวิตอย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้คนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล มีสติ และมีคุณธรรม พร้อมยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์

พรชัย สิริวิโร (2564) กล่าวถึงปรัชญาพุทธในแง่มุมมองของการอธิบายโลกและเหตุแห่งทุกข์ว่า มีความแตกต่างจากแนวคิดปรัชญาตะวันตก โดยเฉพาะเรื่อง “ต้นเหตุ” ซึ่งถือเป็นต้นเหตุของความทุกข์ในทัศนะพุทธ

และเปรียบเทียบกับหลักการแรกของธาเลสในปรัชญากรีกโบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงปรัชญาพุทธกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบในเชิงสากล

ปกรณ์ ครองบุญ (2565) ยกตัวอย่าง “อุเบกขาธรรม” เป็นหนึ่งในหลักพุทธปรัชญาที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตและจิตใจ เนื่องจากเป็นภาวะของความสมดุลทางอารมณ์ ที่ไม่เอนเอียงไปทางรักหรือชัง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของภาวะผู้นำและการตัดสินใจที่มีปัญญา

สรุปได้ว่า ปรัชญาพุทธมิใช่เพียงองค์ความรู้ทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อนำไปสู่ความสงบสุขทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยอิงบนหลักธรรมที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและสามารถอธิบายได้ในเชิงวิทยาศาสตร์

ความหมายของ การพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม หมายถึง กระบวนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ โดยมุ่งหวังให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และเป็นธรรมในสังคม (พระเทพโชติธโน และ อำพร เกิดลาภ, 2561) การพัฒนาสังคมมิใช่เพียงการเจริญเติบโตทางวัตถุ แต่รวมถึงการปลูกฝังจริยธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์อย่างรอบด้าน

ตามแนวคิดของ ทัชชกร สรสิทธิ์ และคณะ (2556) การพัฒนาสังคมควรเน้นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การเข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม และการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับชุมชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักวิชาการผู้นี้ยังชี้ให้เห็นว่า “พัฒนาสังคม” ต้องวางอยู่บนหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ใช่แค่ภาครัฐ

ยุวดี บำรุงบุตร (2566) เสนอว่าการพัฒนาสังคมคือการส่งเสริมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในระบบสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความรู้เท่าทันสังคม การส่งเสริมอาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้

ในทัศนะของสายหุ พัทธา (2514) ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกนิยามทางรัฐศาสตร์ไทย กล่าวว่า การพัฒนาสังคมต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง, 2) การกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม, และ 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สร้างสรรค์

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสังคมเป็นแนวทางการยกระดับศักยภาพมนุษย์และโครงสร้างสังคม โดยต้องพัฒนาทั้งในมิติของวัตถุและจิตใจ เพื่อให้เกิดสังคมที่เท่าเทียม มีคุณธรรม และยั่งยืนในระยะยาว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

องค์ประกอบของ การพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและหลากหลาย องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมครอบคลุมใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ, 2) มิติด้านการเมือง, 3) มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม, และ 4) มิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดความเท่าเทียม และยั่งยืน (รัตนา ภรณ์จันวิไชย และ ดุสิต ขาวเหลือง, 2563)

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร (2567) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมจะต้องเริ่มจากการพัฒนา มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาจิตใจ ศีลธรรม และคุณธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้าง สังคมที่มีความเอื้ออาทรและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในทัศนะของ วิสมล ศรีสุทธินันท์ (2568) องค์ประกอบของการพัฒนาสังคมประกอบด้วย 1) ศักยภาพของคนในชุมชน, 2) ระบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ, และ 3) การจัดการทรัพยากรภายในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับฐานราก

อนงค์รัตน์ จันทศิริ (2565) เน้นว่าการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องบูรณาการ “ทุนทางสังคม” เข้ากับการ วางนโยบาย โดยมองเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ และเครือข่ายชุมชน เป็นกลไก สำคัญของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

ในงานของ อภิรักษ์ พิบูลย์ผลิน (2566) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า องค์ประกอบเชิงโครงสร้าง เช่น การ จัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจ และระบบธรรมาภิบาลที่โปร่งใส คือปัจจัยสำคัญที่ เกื้อหนุนให้การพัฒนาสังคมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาสังคมเป็นการบูรณาการหลากหลายปัจจัย ทั้งมิติบุคคล ชุมชน โครงสร้างรัฐ และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นกลไกที่ส่งผลต่อกันและกัน การเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้การ วางนโยบายหรือดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาเป็นไปอย่างครอบคลุม ยั่งยืน และมีความหมายต่อผู้คนทุกระดับ

ความสำคัญของ การพัฒนาสังคม

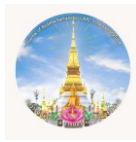
การพัฒนาสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชาชนและสร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม จิตใจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในสภาวะสังคมร่วมสมัยที่เผชิญกับความเหลื่อมล้ำ การขาดจริยธรรม และความไม่มั่นคงทางสังคม (ชาติรี สุขสบาย, 2568)

ภูษิสส์ ศรีเจริญ (2557) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสังคมต้องมุ่งส่งเสริมทุนมนุษย์และทุนทางสังคมให้เกิด พลังร่วมกันในการสร้างความมั่นคงของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและ ซับซ้อน จำเป็นต้องมีระบบการศึกษาและจริยธรรมเป็นกลไกค้ำจุน

ยุวดี บำรุงบุตร (2566) เน้นว่า ความสำคัญของการพัฒนาสังคมอยู่ที่การสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยเฉพาะการสร้างสังคมสันติสุขผ่านกลไกอาสาสมัครและเครือข่ายชุมชนซึ่ง สามารถเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์และความยั่งยืนในระยะยาว

ศรีบุรี และ ทวี วงศ์ (2562) กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไม่ใช่เพียงการให้บริการหรือสวัสดิการจากรัฐ แต่คือการสร้างความสามารถในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารจัดการทรัพยากรของ ตนเอง อันเป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

อัญมณี บุรณกานนท์ (2564) ชี้ว่าการขับเคลื่อนกองทุนสังคมและนวัตกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญใน การกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างความเป็นธรรมทางโอกาส โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบที่มักถูกมองข้าม

สรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมมีความสำคัญไม่เพียงแต่ในฐานะกลไกของรัฐ หากแต่คือกระบวนการร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่สังคมไทย องค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การสร้างจริยธรรม และการสนับสนุนโครงสร้างที่เป็นธรรมในทุกระดับ

ความหมายของคำว่า อย่างยั่งยืน

คำว่า อย่างยั่งยืน หมายถึง สภาพของการพัฒนา การดำรงอยู่ หรือการจัดการใด ๆ ที่สามารถดำเนินต่อไปได้ในระยะยาวโดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ หรือคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในอนาคต (พิชญ พรมจันทร์, 2564) แนวคิดนี้เน้นการผสมผสานระหว่าง “ความพอดี” กับ “ความสามารถในการดำรงตนเองได้” ทั้งในระดับปัจเจกและระดับระบบ ความยั่งยืนในบริบทองค์กร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมโดยเคารพต่อหลักจริยธรรม ความโปร่งใส และการมีธรรมาภิบาล โดยการสร้างทั้ง “มูลค่า” และ “คุณค่า” ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน เพื่อคงอยู่ได้ในระยะยาวอย่างสมดุล (อรรถพล เสือคำรน, 2566) ความยั่งยืนเป็นกลยุทธ์การจัดการที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลง และสร้างความได้เปรียบในระยะยาว โดยครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ภควดี อนุญาหงษ์ และคชามาส เตโชะ, 2567)

ชัยฤทธิ์ ขวัญสอน (2566) กล่าวถึงความยั่งยืนในบริบทชุมชนว่า คือกระบวนการที่ส่งเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยมีเป้าหมายให้เกิดการเติบโตที่สอดคล้องกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและหลักธรรมาภิบาล

พิชญ พรมจันทร์ (2564) เน้นมิติของ “ความมั่นคงทางสังคม” ว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะสังคมที่มีโครงสร้างธรรมาภิบาลที่ดี จะสามารถรองรับและจัดการการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ดีกว่า

สรุปได้ว่า “ความยั่งยืน” เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมถึงการรักษาสสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากร การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเคารพในคุณค่าทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง มีการปรับตัว และคำนึงถึงผลกระทบระยะยาวในทุกระดับ

องค์ประกอบของ ความยั่งยืน

แนวคิดความยั่งยืน (Sustainability) ไม่ได้เป็นเพียงแนวทางเชิงนโยบายเท่านั้น หากแต่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน (ศศิกันต์ จรณะกรณีย์ และ ปิยพร ทำจิ้น, 2566) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สัมพันธ์กันเชิงระบบ หากขาดหรือไม่สมดุล จะส่งผลต่อเสถียรภาพในระยะยาว

ธีรพล เลี้ยงวัฒนธรรม (2554) ได้เสนอองค์ประกอบของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยเน้นว่าความยั่งยืนต้องมีการบริหารจัดการทางการเงินอย่างรอบคอบ เช่น รายรับ-รายจ่ายต้องสมดุล และมีระบบสะสมทุนที่ไม่พึ่งพาทายนอกมากเกินไป

นพชัย ถิรทิตสกุล และรชฏ ขำบุญ (2566) ระบุว่า ความยั่งยืนในภาคธุรกิจพลังงานต้องประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมพลังงานสะอาด และระบบธรรมาภิบาลที่โปร่งใส

ศิริพร รัตนศักดิ์ชัย (2565) กล่าวเพิ่มเติมว่า การสร้างความยั่งยืนในระดับชุมชนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มี “ทุนทางสังคม” ที่เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอก

พริยา ทรัพย์สาร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2567) ชี้ว่า ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมคือหัวใจหลักของการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดการใช้พลังงานเกินจำเป็น ซึ่งถือเป็น “แนวปฏิบัติ” ที่ต้องสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ

กล่าวโดยสรุป ความยั่งยืน เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการองค์ประกอบหลากหลายด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาล ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน การเข้าใจ องค์ประกอบเหล่านี้อย่างรอบด้านจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ

ความสำคัญของคำว่า อย่างยั่งยืน

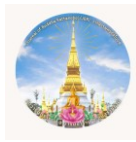
คำว่า อย่างยั่งยืน (Sustainably) มีความสำคัญเชิงวิชาการและเชิงนโยบายอย่างยิ่งใน กระบวนการพัฒนาและการจัดการทั้งในระดับองค์กร ชุมชน และประเทศชาติ โดยเน้นที่การดำรงอยู่ของระบบ ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและไม่เบียดเบียนอนาคต (ศศิกันต์ จรณะภรณ์ & ปิยพร ท่าจีน, 2566) แนวคิดนี้เน้น การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

กฤษฎา เขียววัฒนสุข (2566) ชี้ให้เห็นว่า ความยั่งยืนในบริบทธุรกิจไม่ได้หมายถึงการมุ่งสร้างกำไร เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) อย่างโปร่งใส ซึ่ง ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

สุลาวัลย์ ทนใจชน (2565) กล่าวถึงความสำคัญของเกณฑ์การประเมินความยั่งยืนในด้าน สถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งต้องให้ความสำคัญต่อผลกระทบระยะยาว ทั้งในเชิง พลังงาน วัสดุ และคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย

ปกรณ อุดมชนะสารสกุล (2567) วิเคราะห์ว่าในยุคหลังโควิด-19 แนวคิดความยั่งยืนกลายเป็นกลยุทธ์ หลักขององค์กรในการปรับตัวต่อวิกฤติ โดยเชื่อมโยงการดำเนินธุรกิจเข้ากับความเสี่ยงต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาล

สรุปได้ว่า ความยั่งยืน ไม่ได้เป็นเพียงเป้าหมายเชิงนามธรรม แต่คือแนวคิดที่ครอบคลุมทุกมิติของการ พัฒนาอย่างมีระบบ โดยมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ ชุมชน และองค์กร การตระหนักถึงความ ยั่งยืนเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างอนาคตที่ปลอดภัย สมดุล และเป็นธรรม

บทสรุป

ปรัชญาพุทธเป็นระบบความคิดที่มีรากฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วย อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท ซึ่งชี้ให้เห็นถึงธรรมชาติของชีวิต ความทุกข์ และหนทางแห่งการดับทุกข์ หลักการเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงคุณค่าเชิงศาสนาเท่านั้น หากแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนทางการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมร่วมสมัยกำลังเผชิญกับวิกฤติศีลธรรม ความเหลื่อมล้ำ และการบริโภคนิยมที่บั่นทอนสมดุลของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการฝึกฝนจิตใจผ่านศีล สมาธิ และปัญญา ตลอดจนส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและพอเพียง แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ที่ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรัชญาพุทธได้วางหลักการไว้อย่างเป็นระบบผ่านแนวคิดเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง ที่มุ่งสร้างสังคมที่เกื้อกูลและเป็นธรรม

กล่าวโดยสรุป การผนวกหลักปรัชญาพุทธเข้ากับการพัฒนาสังคมมิใช่เพียงการถ่ายโอนหลักธรรมเข้าสู่นโยบาย แต่คือการแปรเปลี่ยนคุณค่าแห่งจิตใจให้เป็นพลังในการสร้างสังคมที่สงบเย็นและมั่นคงยั่งยืน การส่งเสริมพุทธปรัชญาในเชิงนโยบาย สื่อสารมวลชน และระบบการศึกษา จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกที่ลึกซึ้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม อันจะนำไปสู่สังคมที่มีสติ สันติ และยั่งยืนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

พุทธปรัชญาในฐานะระบบความคิดเชิงจริยศาสตร์และญาณวิทยา มีรากฐานจากหลักธรรมสำคัญ อันได้แก่ อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายธรรมชาติของชีวิต ความทุกข์ และกระบวนการดับทุกข์ หลักธรรมเหล่านี้มิได้จำกัดอยู่เพียงในมิติทางศาสนา หากแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาสังคมในเชิงองค์รวม โดยเฉพาะในบริบทสังคมร่วมสมัยที่เผชิญกับวิกฤติด้านคุณธรรม ความเหลื่อมล้ำ และภาวะเสื่อมถอยของคุณค่ามนุษย์และธรรมชาติ

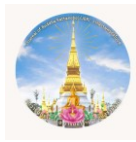
องค์ความรู้ใหม่จึงเสนอ การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธปรัชญา โดยมี มนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-centered development) และขับเคลื่อนผ่านการพัฒนาจิตใจ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกภายในที่หล่อหลอมพฤติกรรมและวิถีชีวิตให้เป็นไปอย่างมีสติ สันติ และพอเพียง โดยเฉพาะการยึดแนวทาง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง ซึ่งเป็นหัวใจของความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของ “ความยั่งยืน” ในระยะยาว

กล่าวได้ว่า โมเดลดังกล่าวไม่ใช่เพียงการ “ถ่ายโอนหลักธรรม” ไปสู่ภาคปฏิบัติ แต่คือการ บูรณาการคุณค่าภายใน ให้เป็นพลังทางสังคม ด้วยการยกระดับจิตสำนึกผ่านนโยบายสาธารณะ การศึกษา และสื่อสารมวลชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับคุณค่าทางพุทธ ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณธรรม มีสติ และสามารถดำรงอยู่อย่างสันติและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

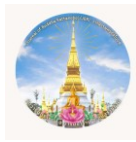

เอกสารอ้างอิง

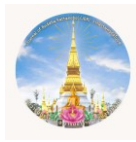
- ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข. (2562). การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 15(1), 155-166.
- ชัยฤทธิ์ ขวัญสอน. (2566). การพัฒนา โคนง นา อย่างยั่งยืน ตามแนวพุทธสันติวิธี. *วารสารสหวิทยาการ นวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(5), 159-171.
- ชาติรี สุขสบาย. (2568). อดีตในปัจจุบันกับการสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนาสังคม. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(1), 333-350.
- ทวีวงศ์ ศรีบุรี. (2562). “รอบตัวเรา”: การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม. *UNISEARCH Journal*, 6(2), 42-46.
- ทัชชกร สรสิทธิ์ และคณะ. (2556). การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย และรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในความต้องการของลูกค้า ธนาคารไทยพาณิชย์. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 152-169.
- ธีรพล เลี้ยงวัฒนธรรม. (2554). ความยั่งยืนและการตอบรับของราคาหลักทรัพย์ ต่อองค์ประกอบของกระแสเงินสดในกำไรและรายการคงค้าง. *ปริญญาพนธ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, บทความย่อ.
- นพชัย ถิรทิศกุล, รชฏ ขำบุญ และศิริเดช คำสุพรหม. (2566). ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจพลังงานที่ส่งผลต่อความยั่งยืน : กรณีศึกษาธุรกิจพลังงานในประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 37(3), 74-91.
- ปกรณ อุดมธนะสารสกุล และคณะ. (2567). การปรับเปลี่ยนของธุรกิจในยุคหลังโควิด-19: กลยุทธ์เพื่อความยั่งยืนและความสำเร็จ. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 7(6), 1378-1392.
- พิทยาสายหุ. (1971). ความหมายของการพัฒนาสังคม. *Faculty of Political Science (JSS)*, 8(1), 168-181.
- พรสวรรค์ ครองบุญ. (2565). อุเบกขาธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทต่อความสำคัญของการพัฒนาชีวิต. *วารสารธรรมะเพื่อชีวิต*, 28(4), 40-51.
- พริยา ทรัพย์สาร และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2567). กรอบแนวคิด : องค์ประกอบของตัวแบบกลยุทธ์การจัดการสีเขียวของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ข้างฮ้างให้เกิดความยั่งยืนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(5), 535-542.
- พระครูปริยัติธำรงคุณ, ภิกษุณิรัตน์ อัมมเมธา และปิยะนุช ศรีสรานุกรม. (2565). ชีวิตตามพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญา. *วารสารธรรมะเพื่อชีวิต*, 28(2), 29-45.
- พระครูใบฎีกาหวัดดี ใต้ศรีโคตร และพระมหาสุราษฎร์ โพธิ์ศรีขาม. (2567). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาทุนมนุษย์และสังคม. *วารสารธรรมะเพื่อชีวิต*, 30(4), 275-282.
- พระเทพ โชตติคุณโน, อำพร เกิดลาภ และธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2561). วัดแสงบูรพา จังหวัดสุรินทร์: บทบาทของวัดด้านการพัฒนาสังคมตามวิถีพุทธ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 9(1), 84-94.
- พระพิทักษ์ คุณารักษ์ (ใจคง). (2022). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนเชิงพุทธ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 285-296.

- พระมหาพรชัย สิริวิโร, พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี และไข่มุก เหล่าพิพัฒนา. (2564). การอธิบายหลักการแรก
ของธาลัสกับการอธิบายต้นหาของพุทธปรัชญา: ความเหมือนและความต่างในมิติวัฒนธรรมการ
แสวงหาความรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 17(1), 13-27.
- พระมหาภาธร อาภาโร และพลวัฒน์ สีทา. (2562). การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารวิจัยวิชาการ*
, 2(3), 113-128.
- ภคพล สุนทรโรจน์ และกฤษดา เขียววัฒนสุข. (2566). คุณภาพของการประยุกต์ใช้การบัญชีสังคม: รากฐานที่
มั่นคงสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 12(1), 112-125.
- ภควดี อนุญาหงษ์, ศทามาศ เตโช และจุฬาลักษณ์ บุญสุข. (2567). การจัดการเชิงกลยุทธ์ในภาครัฐ: แนวทาง
สู่ความสำเร็จและการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(4),
757-766.
- ภูษิสส์ ศรีเจริญ. (2557). ทุมนุญภัยกับความสำคัญของสังคมสร้างความมั่นคงของชาติ. *วารสารสถาบันวิชาการ*
ป้องกันประเทศ, 5(1), 72-78.
- มนัสวี ศรีนนท์ และพระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2561). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธปรัชญาเพื่อ
การพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 1(2), 29-33.
- ยุวดี บำรุงบุตร. (2566). อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กับการเสริมสร้างสังคมสันติสุข.
วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(1), 223-232.
- รัตนา ภรณ์จันวิไชย และคณะ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อลดผลกระทบการใช้เครือข่ายสังคม
ของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 15(2), 163-173.
- วิสมล ศรีสุทธินันท์. (2568). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพในการ
ปฏิบัติงานของอาจารย์ในกองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *National &*
International Conference, 18(2).
- ศศิกานต์ จรณะกรณีย์, ปิยพร ทำจิ้น และบังอร พลเตชะ. (2566). องค์ประกอบของแบบจำลองธุรกิจเพื่อ
ความยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณค่าแห่งความยั่งยืนของโรงแรมขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสาร*
มจร อุบลปริทรรศน์, 8(3), 472-486.
- ศิริอัญญา ศิรินนทวัชรกุล. (2566). ความสำคัญของพุทธปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อหลักการดำเนินชีวิตและสังคม.
วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 1(3), 33-37.
- สมศักดิ์ สงวนดี. (2564). ทูทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการแห่งอนาคต*, 1(1), 1-8.
- สุภาวีย์ ทนใจชน และ ณฐพงศ์ พ่วงภิญโญ. (2565). เกณฑ์การประเมินความยั่งยืนของอาคาร: แนวคิดและ
การใช้งาน. *วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้าง*, 4(3), 119-140.
- อนวัต กระสังข์. (2560). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม
อย่างยั่งยืน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 19(1), 124-144.

- อรรถพล เสือคำรณ. (2566). การพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(2), A217-A228.
- อภิรักษ์ พิบูลย์ผลิน. (2566). การจัดการภาครัฐแบบมีส่วนร่วม: แนวทางสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(2), 93–110.
- พิษณุ พรหมจันทร์. (2564). แนวคิดการพัฒนายั่งยืนในบริบทสังคมไทย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มทร. ธัญบุรี*, 13(3), 101–112.
- อัญมณี บุรณกานนท์. (2564). การขับเคลื่อนกองทุนด้านการพัฒนาสังคมในประเทศไทย. *วารสารสำนักงานวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 3(1), 1–16.
- ศิริพร รัตนศักดิ์ชัย. (2565). การพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนผ่านทุนทางสังคม. *วารสารการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงสังคม*, 15(2), 55–70.

ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย The New Meaning of Religion in Thailand's Online Society

พระครูปลัดยุทธานุ ชุศรี
Phrakhruplad Yuthana Chusri

โรงเรียนวัดนาเยียวิตถายา
Wat Nayia Witthaya School

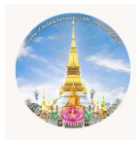
*Corresponding Author E-mail: Email:phrakhrupladyuthnachusri@gmail.com

Received: 5 May 2025 ; Revised: 21 June 2025 ; Accepted: 21 June 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ว่าด้วย “ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย” โดยสังเคราะห์จากการวิเคราะห์บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบทบาท รูปแบบ และพื้นที่ของศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษานำไปสู่การสร้าง “โมเดลพลวัตศาสนาในยุคดิจิทัล” (Digital Religious Dynamics Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของศาสนาในเชิงโครงสร้าง ความหมาย และการสื่อสาร ได้แก่ (1) การแปรเปลี่ยนพื้นที่ศาสนา (Transformation of Religious Space) ซึ่งหมายถึงการที่ศาสนาออกจากขอบเขตเชิงกายภาพของวัดวาอาราม ไปสู่พื้นที่ออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, TikTok อันเป็นพื้นที่ใหม่ของการเผยแผ่ธรรมะ และสื่อสารจิตวิญญาณ (2) การตีความใหม่เชิงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (Reinterpretation of Religious Meaning and Identity) ที่สะท้อนผ่านการบูรณาการศาสนากับกิจกรรมร่วมสมัย เช่น การท่องเที่ยว ศิลปะ ดิจิทัล และสื่อออนไลน์ ทำให้ “ความศักดิ์สิทธิ์” ถูกปรับความหมายให้สอดคล้องกับบริบทและโลกทัศน์ของผู้คนยุคใหม่ และ (3) การปรับตัวเชิงโครงสร้างเพื่อความยั่งยืนทางสังคม (Adaptation for Socio-Spiritual Sustainability) ซึ่งเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนบทบาทของนักบวช รูปแบบการเผยแผ่ และโครงสร้างองค์กรศาสนาให้ตอบรับกับยุคสื่อสารเรียลไทม์ เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่า ศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทยมิใช่เพียงการดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ดิจิทัล แต่ยังมีศักยภาพในการเป็นกลไกทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และสังคม ที่มีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และพร้อมจะปรับตัวให้มีชีวิตร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวิถีชีวิตมนุษย์ได้อย่างมีพลังและยั่งยืน

คำสำคัญ: ศาสนาออนไลน์, พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดิจิทัล, การตีความศาสนา, วัฒนธรรมร่วมสมัย, สื่อสังคมออนไลน์ไทย

Abstract

This article presents a new body of knowledge concerning the "New Meaning of Religion in the Thai Online Society Era," synthesized through the analysis of social, cultural, and technological transformations that directly influence the roles, forms, and spatial expressions of religion in contemporary Thai society. The study proposes the *Digital Religious Dynamics Model*, which consists of three interconnected components reflecting structural, interpretive, and communicative shifts within religion. The first component, Transformation of Religious Space, highlights the expansion of religious expression beyond traditional sacred spaces such as temples into digital platforms like Facebook, YouTube, and TikTok, creating new forms of spiritual engagement unconstrained by physical boundaries. The second component, Reinterpretation of Religious Meaning and Identity, illustrates how religion integrates with contemporary cultural practices—such as tourism, digital art, and online media—thus recontextualizing sacredness in ways that align with modern tastes and worldviews. The third component, Adaptation for Socio-Spiritual Sustainability, refers to the structural adaptation of religious institutions, clergy roles, and dissemination methods in response to real-time digital communication and generational shifts, while preserving ethical and spiritual values essential for societal cohesion. This new theoretical framework asserts that religion in the Thai online era is not a passive remnant of tradition, but rather an active, dynamic, and adaptive force. It retains its moral and spiritual essence while embracing openness, cultural hybridity, and digital innovation. Religion, in this sense, evolves into a flexible socio-cultural mechanism, capable of coexisting meaningfully with rapid technological changes and modern lifestyles.

Keywords: online religion, digital sacred space, reinterpretation of religion, contemporary culture, Thai social media

บทนำ

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านศาสนา ซึ่งเดิมทีถือเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่มั่นคงและดำรงอยู่ภายใต้ขนบประเพณีแบบดั้งเดิม การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ไม่เพียงเปิดพื้นที่ใหม่ในการสื่อสาร แต่ยังเปลี่ยนแปลงความหมาย รูปแบบ และบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างมีนัยสำคัญ (ฉัตรวรวิทย์ องค์กรสิทธิ์ และอรณี บุญมีนิมิตร, 2566; พระชลญาณมุนี, 2565) ทั้งนี้ ความหมายใหม่ของศาสนาในยุค

สังคมออนไลน์จึงไม่ได้จำกัดอยู่ในวัดหรือพิธีกรรมเท่านั้น หากแต่ขยายตัวผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ทั้งในเชิงการเผยแผ่คำสอน การปฏิบัติธรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (พระณัฐพน สุทธภา, 2568)

สถานการณ์ในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะวัดไทยและพระสงฆ์ที่ต้องเผชิญกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เน้นความรวดเร็ว ทันสมัย และมีความคาดหวังต่อการตอบสนองทันที (เมธี เชษฐวิสุทธิ, 2562) นอกจากนี้ ยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความเหมาะสมของการเผยแผ่ธรรมะผ่านแพลตฟอร์มเชิงพาณิชย์ เช่น YouTube หรือ Facebook ที่อาจลดทอนคุณค่าทางจริยธรรมของศาสนาให้เหลือเพียง “คอนเทนต์” (พิเชฐ ทั้งโต, 2563) สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดคำถามทางวิชาการว่า เราควรเข้าใจ “ศาสนา” อย่างไรในโลกที่พรมแดนระหว่างโลกเสมือนและโลกจริงเริ่มเลือนรางลง

จากบริบทดังกล่าว งานศึกษานี้มุ่งสำรวจและทำความเข้าใจความหมายใหม่ของศาสนาในสังคมออนไลน์ไทย ผ่านการวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบการสื่อสาร และบทบาทของศาสนาในพื้นที่ดิจิทัล โดยอ้างอิงจากงานศึกษาของนักวิชาการไทยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการชั้นนำ เพื่อสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเสนอแนวคิดในการทำความเข้าใจศาสนาในฐานะ “วัฒนธรรมทางเลือก” ที่ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม

ความหมายใหม่ของศาสนา

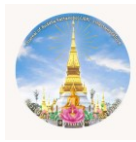
“ความหมายใหม่ของศาสนา” เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของศาสนาต่อบริบทสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล ศาสนาไม่ใช่เพียงคำสอนหรือพิธีกรรมที่ถ่ายทอดในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่ขยายตัวสู่การเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรมร่วมสมัย พื้นที่สื่อสารดิจิทัล และอัตลักษณ์ทางสังคม ผ่านการตีความใหม่ในบริบทของปัจเจกและชุมชน

ฉัตรวรวิญญู องค์สิงห์ (2566) อธิบายว่า ความหมายของศาสนาในปัจจุบันมิได้ผูกพันกับสถาบันทางศาสนาโดยตรง แต่สามารถแสดงออกผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ทางศาสนาใหม่ที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.

พระณัฐพน สุทธภา พิสุทธิคุณ (2565) ชี้ให้เห็นว่า ศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัยมิได้จำกัดอยู่ในขอบเดิม หากแต่ปรากฏผ่านวัตถุ อัตลักษณ์ และการบริโภคเชิงวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงความหมายของผ้าไตรจีวร ที่กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งศรัทธา และวัตถุแห่งความเชื่อในบริบทใหม่.

สมศักดิ์ เพ็ธสะโหม (2568) เสนอว่า ศิลปะพุทธร่วมสมัย โดยเฉพาะในรูปแบบดิจิทัล เช่น ภาพวาด NFT และงานสื่ออินเทอร์เน็ตแอกทีฟ เป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้เกิดการตีความคำสอนและจิตวิญญาณในศาสนาแบบใหม่ ที่เข้าถึงง่าย และตอบสนองต่อประสบการณ์ของผู้คนรุ่นใหม่.

แม่ชีกฤษณา รักชาโณม มาร์ติน เซเกอร์ และกรณีการ์ ชาวเงิน (2566) เน้นย้ำบทบาทของกลุ่มสตรีในฐานะผู้ผลิตและสื่อสารความหมายใหม่ของศาสนา ผ่านกิจกรรมศาสนาในชุมชนและโซเชียลมีเดีย ทำให้ศาสนากลายเป็นพื้นที่ของการแสดงออกทางอัตลักษณ์และพลังทางสังคมมากกว่าการปฏิบัติแบบเคร่งครัด.

ธรรมศ ศรีรัตนบัลล์ (2559) ศึกษาบริบทชาติพันธุ์และศาสนาในชุมชนไทใหญ่ โดยพบว่า “ศาสนา” กลายเป็นกลไกในการกำหนดสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ ผ่านการผลิตตำแหน่งและบทบาทนักบวชซึ่งสะท้อนความหมายใหม่ของการเป็น “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” ที่ไม่ได้ผูกติดกับศีลธรรมเพียงอย่างเดียว.

สรุปได้ว่า ความหมายใหม่ของศาสนา จึงหมายถึงการตีความ บทบาท และการใช้งานศาสนาในลักษณะที่หลุดพ้นจากกรอบดั้งเดิม โดยสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ทั้งในเชิงพื้นที่ การสื่อสาร วัฒนธรรม และบทบาทของปัจเจก ซึ่งทำให้ศาสนากลายเป็นพลวัตทางสังคมที่หลากหลายและแฝงตัวอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน.

องค์ประกอบของ ความหมายใหม่ของศาสนา

“ความหมายใหม่ของศาสนา” มิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของหลักธรรม หากแต่เป็นกระบวนการตีความและประยุกต์ใช้ศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การขยายพื้นที่แห่งความศรัทธา 2) การเปลี่ยนบทบาทของผู้ปฏิบัติศาสนา 3) การแปรรูปวัตถุศาสนาให้มีความหมายทางสังคม และ 4) การใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางในการสื่อสารและสืบทอดศาสนา

1. พื้นที่แห่งความศรัทธาที่เปลี่ยนไป

ฉัตรวรวิญญู องค์สิงห์ (2566) ชี้ให้เห็นว่า วัดในปัจจุบันมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบศาสนกิจ แต่กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และความร่วมสมัย วัดภูเก็ต จังหวัดน่าน จึงเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจาก “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ไปสู่ “พื้นที่สาธารณะ” ที่ผสมผสานศาสนาและเศรษฐกิจ.

2. บทบาทใหม่ของผู้นิเทศศาสนา

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม มาร์ติน เซเกอร์ และกรรณิการ์ ขาวเงิน (2566) ระบุว่า กลุ่มสตรีในชุมชนศาสนากำลังสถาปนาบทบาทใหม่ที่ไม่เพียงจำกัดอยู่กับพิธีกรรม แต่รวมถึงการขับเคลื่อนประเด็นสังคม การให้การศึกษา และการเป็นผู้ผลิตสารธรรมะในโลกออนไลน์ ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของ “ผู้เผยแผ่ธรรมะ” จากนักบวชสู่ประชาชนทั่วไป.

3. การแปรรูปวัตถุทางศาสนา

พระณัฐพน สุธธภา พิสุทธิคุณ (2565) เสนอว่า วัตถุทางศาสนา เช่น ผ้าไตรจีวร ได้ถูกแปรเปลี่ยนความหมายจากเครื่องแบบนักบวช กลายเป็นเครื่องหมายเชิงสัญลักษณ์ที่มีบทบาทในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรม แสดงอัตลักษณ์ และแฝงไว้ด้วยความเชื่อเฉพาะกลุ่ม.

4. เทคโนโลยีกับศาสนา

สมศักดิ์ เพ็ธสะโหม (2568) วิเคราะห์ว่าศาสนาไม่สามารถดำรงอยู่ได้หากไม่ปรับเข้าสู่พื้นที่ดิจิทัล งานพุทธศิลป์ในรูปแบบดิจิทัล เช่น พุทธศิลป์ NFT และสื่ออินเทอร์เน็ตแอคทีฟ เป็นเครื่องมือใหม่ในการสร้างประสบการณ์ศาสนาในบริบทที่ตอบสนองต่อคนรุ่นใหม่ ซึ่งเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น.

5. ศาสนาเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

ธรรค ศิริรัตนบัลล์ (2559) ศึกษาศาสนาในชุมชนชาติพันธุ์ไทใหญ่ พบว่า ศาสนาไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นกลไกในการกำหนดโครงสร้างอำนาจ บทบาท และทุนทางสังคมผ่านภาษานิยาม “ตำแหน่ง” ทางศาสนาใหม่ในบริบทท้องถิ่น.

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของ “ความหมายใหม่ของศาสนา” จึงเป็นการผสมผสานระหว่างพื้นที่พฤติกรรม ความเชื่อ และสื่อใหม่ โดยเน้นความยืดหยุ่นของศาสนาในการปรับตัวเข้าสู่บริบทสมัยใหม่ ทั้งในด้านอัตลักษณ์ การสื่อสาร และการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมใหม่

ความสำคัญของ ความหมายใหม่ของศาสนา

ความหมายใหม่ของศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าใจบทบาทของศาสนาในฐานะเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น ความสำคัญของแนวคิดนี้อยู่ที่การตีความศาสนาไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามจารีต แต่คือการสร้างสรรค์และถ่ายทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณผ่านช่องทางใหม่ ๆ เพื่อเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนในโลกยุคดิจิทัล

ฉัตรวิญญู องค์สิงห์ (2566) ชี้ให้เห็นว่า การที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพื้นที่การเรียนรู้ ทำให้ศาสนาไม่เพียงแต่เป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในระดับท้องถิ่น.

พระณัฐพน สุทธภา พิสุทธิคุณ (2565) อธิบายว่า วัดพุทธศาสนา เช่น ผ้าไตรจีวร ได้ถูกตีความใหม่ให้เป็นเครื่องหมายแห่งความศรัทธาและวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่ในเชิงพิธีกรรมเท่านั้น แต่สามารถสื่อสารอัตลักษณ์และคุณค่าทางสังคมได้ในรูปแบบใหม่.

สมศักดิ์ เพ็ชระโหม (2568) ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับการเผยแผ่พุทธศาสนา โดยพุทธศิลป์ร่วมสมัยในโลกดิจิทัลช่วยให้ศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น และเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในเชิงจิตวิญญาณ.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณม มาร์ติน เซเกอร์ และกรรณิการ์ ขาวเงิน (2566) เน้นความสำคัญของความหมายใหม่ในฐานะกลไกเปิดพื้นที่ให้กลุ่มชายขอบทางเพศและสังคม โดยเฉพาะผู้หญิงในชุมชน ได้เข้ามา มีบทบาทในศาสนาอย่างเท่าเทียม และกลายเป็นผู้นำทางความคิดในโลกออนไลน์และพื้นที่สาธารณะ.

ธรรค ศิริรัตนบัลล์ (2559) กล่าวถึงความสำคัญของการผลิตตำแหน่งทางศาสนาในชุมชนชาติพันธุ์ ว่า ช่วยให้ศาสนากลายเป็นทุนทางสังคมที่นำไปสู่การยกระดับบทบาทและอำนาจของกลุ่มคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการปรับตัวของศาสนาต่อโครงสร้างอำนาจแบบใหม่.

สรุปได้ว่า ความหมายใหม่ของศาสนามีความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้ศาสนาไม่หยุดนิ่ง หากแต่สามารถปรับเข้ากับโลกสมัยใหม่ได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงศาสนากับวัฒนธรรม เทคโนโลยี ความเสมอภาค และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ศาสนาในบริบทใหม่จึงมิใช่เพียงคำสอนทางจิตวิญญาณ แต่คือพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่ยืดหยุ่นและทันสมัย

ความหมายของคำว่า ยุคสังคมออนไลน์ไทย

ยุคสังคมออนไลน์ไทย หมายถึง ช่วงเวลาที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมการใช้ชีวิต โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ (social media) เป็นแกนกลางในการสื่อสาร การเรียนรู้ การแสดงออกทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และไร้พรมแดนทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสะท้อนถึงพลวัตของอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และความรู้ในบริบทไทยร่วมสมัย

วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์ (2559) อธิบายว่า สังคมไทยในยุคใหม่นี้มีการขยายตัวของ “ประชากรดิจิทัล” ที่สามารถเข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, YouTube และ LINE ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรับรู้ข่าวสาร ความรู้ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนและประชากรเมือง.

สุเมธ ตั้งประเสริฐ (2565) เสนอว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการสื่อสารทางการเมืองและสร้างการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยยุคสังคมออนไลน์ทำให้พรรคการเมืองและภาคประชาสังคมสามารถเชื่อมต่อกับประชาชนได้โดยตรง สร้างการมีส่วนร่วมแบบทันทีและมียอดสูงต่อการตัดสินใจของสาธารณะ.

พรชัย ฉันทวิเศษลักษณ์ (2561) กล่าวถึงผลกระทบของยุคสื่อสังคมออนไลน์ว่าได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอุตสาหกรรมสื่อ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ที่ต้องปรับตัวต่อ “ผู้ชมยุคดิจิทัล” ที่เลือกเสพสื่อแบบเฉพาะเจาะจงตามความสนใจ เป็นจุดเริ่มของการปรับเปลี่ยนบทบาทของสื่อมวลชนและวัฒนธรรมการรับชม.

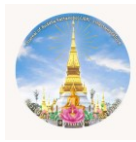
ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ (2558) ชี้ว่า การศึกษาในยุคใหม่ในบริบทไทยจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์เข้ากับระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้มิใช่เพียงในห้องเรียน แต่เกิดขึ้นใน “สังคมออนไลน์” ที่เปิดกว้างทางปัญญาและการวิพากษ์.

พระณัฐพน สุทธภา พิสุทธิคุณ (2568) วิเคราะห์การปรับตัวของวัฒนธรรมและภาษาในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้ภาษาบาลีในโซเชียลมีเดียเพื่อการสื่อสารทางธรรมและการเผยแผ่ศาสนา ซึ่งสะท้อนถึงการประสมประสานระหว่างศาสนา ภาษา และเทคโนโลยีในบริบทไทยปัจจุบัน.

สรุปได้ว่า ยุคสังคมออนไลน์ไทย” จึงหมายถึงช่วงเวลาที่เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นส่วนสำคัญในโครงสร้างสังคมไทย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม การศึกษา การเมือง และศาสนา โดยมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างความเป็นไทยและการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเข้มข้นในทุกมิติของชีวิตประจำวัน

องค์ประกอบของ “ยุคสังคมออนไลน์ไทย”

“ยุคสังคมออนไลน์ไทย” เป็นยุคสมัยที่โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ซึ่งได้กลายเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการสื่อสาร เรียนรู้ แสดงออก และมีส่วนร่วมในประเด็นทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และศาสนา องค์ประกอบสำคัญของยุคนี้สามารถแจกแจงได้ 4 ประการ ดังนี้:

1. การเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อสารและการรับรู้

พรชัย ฉันทวิเศษลักษณ์ (2561) ชี้ว่า ยุคสังคมออนไลน์ทำให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนจากการสื่อสารทางเดียว (one-way) ไปสู่การสื่อสารแบบโต้ตอบ (interactive) โดยผู้บริโภคสื่อกลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหา (prosumer) ส่งผลให้อำนาจการควบคุมการสื่อสารเคลื่อนไปอยู่ในมือของประชาชนทั่วไป.

2. การสร้างอัตลักษณ์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่

พระณัฐพน สุทธภา พิสุทธิคุณ (2568) กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ภาษาบาลีในแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ไม่เพียงแต่รักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวพุทธไทยในบริบทดิจิทัล ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการ “ดิจิทัลไลเซชัน” ทางวัฒนธรรม.

3. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน

สุเมธ ตั้งประเสริฐ (2565) พบว่า พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งพรรคการเมืองและนักการเมืองต่างใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารอย่างเข้มข้นและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทันที.

4. การเรียนรู้แบบใหม่ในระบบการศึกษาไทย

ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ (2558) ชี้ให้เห็นว่า ยุคสังคมออนไลน์ทำให้การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงจากระบบครูเป็นศูนย์กลาง สู่ระบบที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้และสร้างสรรค์ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมเรียนผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น YouTube, Google Classroom และ Facebook.

5. พฤติกรรมดิจิทัลของผู้บริโภคยุคใหม่

วชิราภรณ์ คลังธนบุรณ์ (2559) วิเคราะห์ว่า ผู้คนในยุคสังคมออนไลน์มีลักษณะ “คล่องตัวทางดิจิทัล” (digital fluency) ซึ่งสะท้อนจากพฤติกรรมการเลือกเสพข่าวสาร วัฒนธรรม และความรู้ที่หลากหลายรวดเร็ว และสามารถมีปฏิสัมพันธ์ในแบบเรียลไทม์ได้อย่างเสรี.

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของ “ยุคสังคมออนไลน์ไทย” แสดงให้เห็นถึงความพลิกผันเชิงโครงสร้างในระดับปัจเจกและสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสาร การสร้างอัตลักษณ์ การเรียนรู้ หรือการเมือง โดยมีเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์เป็นกลไกหลักในการกำหนดรูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทไทยร่วมสมัย

ความสำคัญของ ยุคสังคมออนไลน์ไทย

ยุคสังคมออนไลน์ไทยเป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยจากระบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมสู่ระบบที่มีปฏิสัมพันธ์สูง อิงกับเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมีผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ความสำคัญของยุคนี้อยู่ที่การเปิดพื้นที่ใหม่ให้แก่ประชาชนในการแสดงออก เสนอและสร้างความรู้ สื่อสาร และมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเท่าเทียมในระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

พรชัย ฉันทวิเศษลักษณ์ (2561) ชี้ให้เห็นว่า ยุคสื่อสังคมออนไลน์ในไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านอำนาจการสื่อสารจากสถาบันสื่อกระแสหลักสู่ปัจเจกบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนบทบาทของสื่อมวลชน และสร้างโครงสร้างใหม่ของ “พลเมืองผู้ผลิตสื่อ” ที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงความคิดของสาธารณะ.

สุเมธ ตั้งประเสริฐ (2565) เน้นย้ำว่าสังคมออนไลน์มีบทบาทในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ใช้งานสามารถสื่อสารความคิดเห็นอย่างเสรีแบบเรียลไทม์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเปิดพื้นที่การเมืองให้กับภาคประชาชนในการตรวจสอบ วิพากษ์ และเสนอแนวทางต่อภาครัฐ.

พระณัฐพน สุทธภา พิสุทธิคุณ (2568) วิเคราะห์ว่า สังคมออนไลน์เป็นช่องทางใหม่ในการเผยแผ่ศาสนา โดยเฉพาะการนำภาษาบาลีสื่อสารธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล ทำให้ศาสนาเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ และยังเป็นการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมโบราณให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่.

ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ (2558) กล่าวถึงความสำคัญของสื่อออนไลน์ต่อการศึกษาไทย โดยเฉพาะในด้านการสร้างระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการแสวงหาความรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา “พลเมืองดิจิทัล”.

วชิราภรณ์ คลังธนบุรณ์ (2559) ระบุว่า ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ในยุคสังคมออนไลน์ไทยต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการข้อมูลแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้ ชุมชน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม.

สรุปได้ว่า “ยุคสังคมออนไลน์ไทย” มีความสำคัญในฐานะโครงสร้างใหม่ที่เชื่อมโยงคนไทยเข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ดิจิทัล เป็นกลไกสำคัญที่เสริมสร้างพลังของปัจเจก การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้ไทยสามารถเดินหน้าเข้าสู่สังคมฐานความรู้และประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

บทความวิชาการเรื่อง “ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย” ได้เสนอแนวคิดและวิเคราะห์พลวัตของศาสนาไทยที่กำลังปรับเปลี่ยนตามบริบทของสังคมดิจิทัล โดยเน้นให้เห็นว่าศาสนาในปัจจุบันมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของพิธีกรรมดั้งเดิมหรือพื้นที่วัดเท่านั้น แต่ยังแผ่ขยายเข้าสู่สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัล และวัฒนธรรมร่วมสมัย การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงกระบวนการตีความใหม่ของศาสนาในฐานะกลไกทางสังคมที่ยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณชนในยุคที่ข้อมูลข่าวสารเคลื่อนไหวยรวดเร็วและหลากหลาย

ศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทเป็น “พื้นที่สื่อสารทางจิตวิญญาณ” ที่เปิดกว้างให้ผู้คนสามารถเข้าถึงหลักธรรมะได้อย่างสะดวกและเป็นส่วนตัว ผ่านการฟังเทศน์ออนไลน์ การปฏิบัติธรรมผ่าน YouTube หรือแอปพลิเคชัน และการมีปฏิสัมพันธ์กับนักบวชหรือสำนักสงฆ์ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ วัดบางแห่งยังได้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว การแสดงออก

ทางอัตลักษณ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่า “ความศักดิ์สิทธิ์” มิได้หายไป แต่กลับถูกตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมร่วมสมัย

จากการศึกษาจึงสามารถสรุปได้ว่า “ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย” คือการปรับตัวของศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกับโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีพลวัต โดยยังคงรักษาสาระสำคัญด้านคุณธรรมและจริยธรรมไว้ ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความ การแสดงออก และการสื่อสารในรูปแบบใหม่ ๆ อันเป็นการสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และพลังทางสังคมที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไทยในปัจจุบัน.

องค์ความรู้ใหม่ โมเดล ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย”

จากการศึกษาเรื่องความหมายใหม่ของศาสนาในบริบทของสังคมออนไลน์ไทย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในลักษณะของ “โมเดลพลวัตศาสนาในยุคดิจิทัล” (Digital Religious Dynamics Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1.การแปรเปลี่ยนพื้นที่ศาสนา (Transformation of Religious Space)

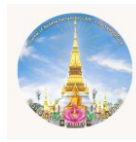
ศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม เช่น วัด หรือสำนักสงฆ์อีกต่อไป หากแต่แผ่ขยายเข้าสู่พื้นที่ออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, TikTok ซึ่งกลายเป็นเวทีใหม่ในการเผยแผ่ธรรมะ และเปิดกว้างต่อผู้เข้าร่วมจากหลากหลายภูมิหลังทางสังคม.

2.การตีความใหม่เชิงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (Reinterpretation of Religious Meaning and Identity)

ศาสนาในยุคนี้มีใช้เพียงระบบคำสอนเชิงนามธรรม หากแต่กลายเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่สามารถหลอมรวมกับกิจกรรมอื่น เช่น การท่องเที่ยว การออกแบบสื่อดิจิทัล หรือการสร้างอัตลักษณ์เชิงแฟชั่น ทำให้ “ความศักดิ์สิทธิ์” ถูกตีความใหม่ในลักษณะพลวัตที่ตอบสนองความต้องการและรสนิยมของผู้คนยุคปัจจุบัน.

3.การปรับตัวเชิงโครงสร้างเพื่อความยั่งยืนทางสังคม (Adaptation for Socio-Spiritual Sustainability)

ศาสนาได้ปรับกลไกภายใน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของนักบวช วิธีการเผยแผ่ธรรมะ หรือโครงสร้างองค์กรทางศาสนา ให้เข้ากับบริบทเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารแบบเรียลไทม์ และความต้องการของกลุ่มประชากรรุ่นใหม่ เพื่อคงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม และบทบาทของศาสนาในฐานะกลไกค้ำจุนสังคมที่ยังมีชีวิต.

สาระสำคัญขององค์ความรู้ใหม่

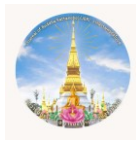
“ความหมายใหม่ของศาสนาในยุคสังคมออนไลน์ไทย” จึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปแบบ หากแต่คือการสถาปนาความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับบทบาทของศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งมีลักษณะเป็น พลวัต เปิดกว้าง และยืดหยุ่น ทั้งในเชิงพื้นที่ การสื่อสาร อัตลักษณ์ และการดำรงอยู่ร่วมกับเทคโนโลยี ความหมายใหม่นี้เสนอว่า ศาสนาไม่ใช่สิ่งล้าหลังหรือถูกทำลายจากโลกออนไลน์ แต่สามารถดำรงอยู่ด้วยการ ปรับตัวอย่างมีพลังในฐานะเครื่องมือสร้างจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และความเป็นมนุษย์ในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ และพัลลภ พิริยะสุรวงศ์. (2558). การศึกษาไทยกับยุคของสังคมออนไลน์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(3), 118–201.
- ฉัตรวิญญู องค์กรสิทธิ์, & อรณี บุญมีนิมิตร. (2566). การสร้างความหมายใหม่ของวัดไทยในสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาวัดภูเก็ต จังหวัดน่าน. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต*, 29(4), 20–33.
- ธรรต ศรีรัตนบัลล์. (2559). ตำแหน่งทางศาสนา: การสร้างความหมายใหม่ในสังคมไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารธรรมศาสตร์*, 35(3), 20–42.
- พรชัย ฉันทวิเศษลักษณ์. (2561). นวัตกรรมสื่อใหม่ในยุคสื่อสังคมออนไลน์เพื่อผูกพันการปรับตัวของสื่อโทรทัศน์. *วารสารศาสตร์*, 11(1), 223–225.
- พระชลญาณมุนี. (2565). การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคของสังคมออนไลน์. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(1), 195–213.
- พระณัฐพน ศุทธภาพิสุทธิคุณ. (2567). วัฒนธรรมการทำบุญออนไลน์: การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 3(2), 40–48.

- พิเชฐ ทังโต. (2563). เทคโนโลยีสารสนเทศกับยุทธศาสตร์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคออนไลน์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 3(1), 62–75.
- เมธี เชษฐวิสุต. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 10(2), 521–531.
- แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, มาร์ติน เซเกอร์, & กรรณิการ์ ชาวเงิน. (2566). ความสำคัญของชุมชนทางศาสนาของสตรี: ความเป็นตัวตนและศักยภาพด้านการส่งเสริมการรู้พระพุทธศาสนาและการขับเคลื่อนการทำงานทางศาสนาของชุมชนสตรีในสังคมไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(6), 2480–2496.
- สมลัก เพ็ดสะไหม. (2565). การสื่อความหมายของพุทธศิลป์ร่วมสมัย: การตีความพุทธธรรมผ่านงานศิลปะดิจิทัล. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 1(1), 17–22.
- สุเมธ ตั้งประเสริฐ. (2565). กลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของพรรคการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(1), 26–38.
- วชิราภรณ์ คลังธนบุรณ์. (2559). ห้องสมุดยุคใหม่: สังคมอาเซียน สังคมออนไลน์. *วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ*, 4(1), 1–5.

การสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัล พุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ไทย Religious Communication in the Digital Age Buddhism in Thai Social Media

พระหากฤษณพงษ์ กิตติเวที

Phrahakritsanapong Kittiwethi

วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

Wat Molilokyaram Ratchaworawihan, Wat Arun Subdistrict, Bangkok Yai District, Bangkok

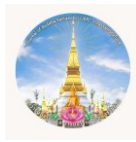
*Corresponding Author E-mail: kittiwethi392@gmail.com

Received: 16 April 2025 ; Revised: 22 June 2025 ; Accepted: 23 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัล โดยเน้นกรณีศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทของสังคมไทย การวิจัยนี้ใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่าการสื่อสารพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเป็นช่องทางใหม่ในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนไปยังกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ยิยมใช้สื่อออนไลน์ ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, TikTok และ Instagram ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย เข้าถึงง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถมีส่วนร่วมกับเนื้อหาได้มากขึ้น บทความยังพบว่า การสื่อสารพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน อาทิ ปัญหาด้านความถูกต้องของเนื้อหาที่เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ การลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม และความเสี่ยงต่อการบิดเบือนสาระของพระธรรมคำสอนเพื่อความบันเทิงหรือวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีข้อกังวลเรื่องจริยธรรมของผู้ผลิตเนื้อหาและผู้เผยแผ่พระธรรมผ่านช่องทางดิจิทัลอีกด้วย จากการวิเคราะห์เชิงลึกของงานวิจัยดังกล่าว ได้มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “3C-BS Model” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา (Content) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และจริยธรรมการสื่อสาร (Communication Ethics) โดยมีปัจจัยบริบทพุทธและสังคมไทย (Buddhist-Social Context) เป็นองค์ประกอบสนับสนุน เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทั้งในแง่ของการรักษาความถูกต้องของหลักธรรมและการสร้างสังคมแห่งสันติสุขในโลกออนไลน์

คำสำคัญ: การสื่อสาร, ยุคดิจิทัล, พุทธศาสนา, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This academic article aims to explore religious communication in the digital era, focusing on the case of disseminating Buddhism through social media platforms within the context of Thai society. This research employed document analysis and qualitative data collection from academic studies and related articles. The findings reveal that Buddhist communication in the digital age plays a vital role as a new channel for transmitting Buddhist teachings to diverse target audiences, especially younger generations who are active users of online media. Social media platforms such as Facebook, YouTube, TikTok, and Instagram have modernized the methods of disseminating Buddhist teachings, making them more accessible and interactive for audiences. The study also highlights several challenges faced by Buddhist communication in the digital era, including issues related to the accuracy of content shared online, the diminishing sanctity of religious rituals, and the risk of distorting the essence of Buddhist teachings for entertainment or commercial purposes. Additionally, there are ethical concerns regarding content creators and disseminators who operate through digital platforms. Through an in-depth analysis, this research has synthesized new knowledge in the form of the “3C-BS Model,” consisting of three core components: Content, Channel, and Communication Ethics. The model also incorporates the Buddhist-Social Context as a supporting factor to ensure that the dissemination of Buddhism in the digital era is both effective and appropriate to the Thai sociocultural context. Ultimately, this framework aims to preserve the authenticity of Buddhist teachings while fostering a peaceful and harmonious online society.

Keywords: Communication, Digital Age, Buddhism, Social Media

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในทุกมิติของชีวิต การสื่อสารทางศาสนาโดยเฉพาะพุทธศาสนาในประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นช่องทางหลักที่พระสงฆ์และองค์กรทางศาสนาใช้ในการเผยแผ่คำสอนและกิจกรรมทางศาสนา (มานิชญ์ บุญมานิตย์, 2567) การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ขยายขอบเขตการเข้าถึงคำสอนพระพุทธรศาสนาให้กว้างขวางขึ้น แต่ยังเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการนำเสนอเนื้อหาทางศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อของประชาชนในยุคปัจจุบัน (อัคคชาติ, 2567)

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางศาสนาบนสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม การบิดเบือนเนื้อหาพระธรรมคำสอน รวมถึงการกลายเป็นเนื้อหาที่เน้นความบันเทิงมากกว่าการให้ข้อคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต (วิเชียร

ลัทธิพงศ์พันธ์ และปุนทริกา รวิกุล, 2565) นอกจากนี้ยังมีความกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลและแหล่งที่มาในโลกออนไลน์ที่อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในหลักคำสอนพุทธศาสนา (กนกวรรณ ปรีดีเปรม, 2567)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย งานศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจกลไกการปรับตัวของพุทธศาสนาในบริบทใหม่ของยุคดิจิทัล และเสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารทางศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทสื่อใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัยอย่างเหมาะสมและรักษาไว้ซึ่งความถูกต้องของหลักธรรมคำสอน (ณัฐพนธ์ สุทธภา พิสุทธิคุณ, 2568)

ความหมายของการสื่อสารพุทธศาสนา

การสื่อสารพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการถ่ายทอดหลักคำสอน แนวคิด และค่านิยมของพระพุทธศาสนาไปสู่บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย ผ่านการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเข้าใจหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้องและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (พระมหาชูชาติ จิรสุโข, 2565)

พระมหาชูชาติ จิรสุโข (2565) ระบุว่า การสื่อสารพุทธศาสนาเป็นการสื่อสารที่เน้นการถ่ายทอดคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยมุ่งเน้นที่การสร้างสังคมที่มีสันติสุขผ่านความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมในชีวิตจริง

จริยา แต่งประวัตติ (2567) เสนอว่า การสื่อสารในพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นการสื่อสารสาระของพระธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสื่อสารอย่างสันติ หรือ “สันติสื่อสาร” ซึ่งเป็นแนวทางการพูดและการกระทำที่ส่งเสริมความสงบ ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตาในสังคม

อัมพร ภาวสุทธิ (2559) กล่าวว่า การสื่อสารพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยการใช้ปัญญาเพื่อการพัฒนาตนเองและผู้อื่น โดยผ่านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และส่งเสริมให้บุคคลรู้จักตนเองและโลกตามหลักของ “อริยสัจ 4”

ฐาตณิษฐ์ พรทองประเสริฐ (2563) เน้นว่า การสื่อสารพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของเทคโนโลยีและสื่อใหม่ เพื่อให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสังคมยุคดิจิทัล

โดยสรุป การสื่อสารพุทธศาสนา เป็นกระบวนการถ่ายทอดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจในหลักธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข โดยอาศัยสื่อและวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมปัจจุบัน

องค์ประกอบของการสื่อสารพุทธศาสนา

การสื่อสารพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของการถ่ายทอดพระธรรมคำสอน พระมหาชูชาติ จิรสุโข (2565) ได้เสนอว่า

องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารพุทธศาสนา ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (พระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่), สาร (หลักธรรม คำสอน), ช่องทาง (สื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่) และผู้รับสาร (พุทธศาสนิกชน) โดยทุกองค์ประกอบต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกต้อง

สายหยุด บัวทุม (2567) เน้นองค์ประกอบของการสื่อสารเชิงพุทธไว้ว่า นอกจากโครงสร้างของการสื่อสารทั่วไปแล้ว การสื่อสารพุทธศาสนายังต้องมี “จริยธรรมแห่งการสื่อสาร” และ “เจตนาบริสุทธิ์” เป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อไม่ให้เกิดความบิดเบือนในการถ่ายทอดคำสอน ซึ่งถือเป็นหัวใจของการสื่อสารที่ต่างจากสื่อทั่วไป

ณัฐพงศ์ เขียวน้อย และวิโรจน์ พรหมสุต (2566) อธิบายเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบในเชิงภาวะผู้นำ โดยเน้นว่า ผู้ส่งสารในพระพุทธศาสนาต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist leadership) ซึ่งประกอบด้วย คุณธรรม ความรู้ และความสามารถในการใช้การสื่อสารอย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างศรัทธาและแรงจูงใจให้กับผู้รับสาร

อาทิตย์ ชูชัย และคณะ (2565) ได้เพิ่มเติมว่า การสื่อสารพุทธศาสนาต้องคำนึงถึง “บริบททางสังคม และวัฒนธรรม” ของผู้รับสารด้วย เช่น การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในยุคดิจิทัล และการเลือกใช้สื่อใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป องค์ประกอบของการสื่อสารพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการสื่อสาร (ผู้ส่งสาร, สาร, ช่องทาง, ผู้รับสาร) เสริมด้วยองค์ประกอบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น จริยธรรม, เจตนาบริสุทธิ์, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ และความเข้าใจในบริบทสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดพระธรรมให้เกิดผลในทางจิตใจและสังคมอย่างแท้จริง

ความสำคัญของการสื่อสารพุทธศาสนา

การสื่อสารพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่สังคมในวงกว้าง อันเป็นการสร้างความเข้าใจในหลักศีลธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความสงบสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม (พระมหาชูชาติ จิรสุโข, 2565) ซึ่งในบริบทของสังคมไทยที่มีความหลากหลาย การสื่อสารพุทธศาสนาได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงและสร้างความสามัคคีในสังคม

สายหยุด บัวทุม (2567) อธิบายว่า การสื่อสารพุทธศาสนาเป็นมากกว่าการถ่ายทอดความรู้หรือข้อมูล แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้คนในสังคม เช่น การส่งเสริมความกรุณา การไม่เบียดเบียน และการเคารพในความแตกต่าง

ฐาตณิษฐ์ พรทองประเสริฐ (2563) ชี้ว่า การสื่อสารพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงข้อมูล

อัมพร ภาวสุทธิ (2559) เน้นว่าความสำคัญของการสื่อสารพุทธศาสนาอยู่ที่การส่งเสริมให้บุคคลเกิดปัญญาในการเข้าใจโลกและชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในตนเองและกับผู้อื่น อันนำไปสู่สังคมที่มีความสงบสุข

กล่าวโดยสรุป การสื่อสารพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นเครื่องมือถ่ายทอดคุณค่าทางจริยธรรมและหลักธรรมคำสอนให้สังคมเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม อีกทั้งยังช่วยเชื่อมโยงจิตใจผู้คนในสังคม และเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติสุขในยุคที่โลกเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย

ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ไทย

สื่อสังคมออนไลน์ไทย หมายถึง ช่องทางการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมไทย โดยมีลักษณะสำคัญคือความรวดเร็วในการเข้าถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ใช้เป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสาร รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์แบบสองทางในเวลาเดียวกัน เป็นสื่อสังคมออนไลน์ไทยมีบทบาทในการเป็นพื้นที่ของการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านศาสนาและจารีตประเพณีที่ถูกปรับเข้าสู่บริบทของโลกดิจิทัล เพื่อเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและสังคมสมัยใหม่ (พระณัฐพน ศุทธภาพิสุทธิคุณ, 2568)

มัลลิกา บุญมีตระกูล มหาสุข (2565) ระบุว่าสื่อสังคมออนไลน์ไทยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารในสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม โดยส่งผลให้เกิดความหลอมรวมของสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ในการสื่อสารแบบไร้พรมแดน

คันธิดา ฉายาวงศ์ (2564) ชี้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ในบริบทของประเทศไทยทำหน้าที่เป็นเวทีสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ รวมถึงการเป็นเครื่องมือสำคัญของการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และการเคลื่อนไหวทางสังคม

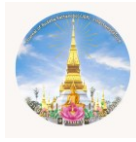
โดยสรุป สื่อสังคมออนไลน์ไทย เป็นเครื่องมือสื่อสารยุคใหม่ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อสังคมไทยในหลายมิติ ทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคม และการเมือง โดยเป็นช่องทางที่ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางในยุคดิจิทัล

ความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ไทย

สื่อสังคมออนไลน์ไทยเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการสื่อสารในสังคมไทยอย่างชัดเจน พระครูเจติยธรรมวิเทศ (สงวน หาญวิชา) (2568) ชี้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการเป็นเวทีสำคัญที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและศาสนาเข้าสู่บริบทดิจิทัล ซึ่งช่วยให้การสื่อสารในประเด็นสำคัญของสังคมสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น

ณัฐพนธ์ ศุทธภา พิสุทธิคุณ (2568) เสริมว่าสื่อสังคมออนไลน์ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชนในสังคมไทย ส่งผลให้การเผยแผ่แนวคิดและค่านิยมต่าง ๆ เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา การเมือง หรือวัฒนธรรม

ศรัณย์ ดันสถิตย์ (2565) เน้นว่าสื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่เสรีภาพในการสื่อสารยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในบางช่วงเวลา

อุเทน วัชรชินโรส (2567) วิเคราะห์ว่าสื่อสังคมออนไลน์ไทยเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการทางประชาธิปไตย เพิ่มความสามารถในการติดตาม ตรวจสอบ และวิพากษ์นโยบายภาครัฐอย่างเปิดเผย

โดยรวมแล้ว สื่อสังคมออนไลน์ไทยมีความสำคัญต่อสังคมในฐานะพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสื่อสารข้อมูล และการเสริมสร้างพลวัตทางสังคมในยุคดิจิทัล ซึ่งมีผลต่อทั้งพฤติกรรมของประชาชนและกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในหลายมิติ

ความหมายของยุคดิจิทัล

ยุคดิจิทัล หมายถึง ช่วงเวลาหรือบริบททางสังคมที่เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ครอบคลุมตั้งแต่การสื่อสาร การเรียนรู้ การบริหารจัดการ ไปจนถึงการใช้ชีวิตส่วนตัวและการทำงาน โดยมีเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์อัจฉริยะ และเครือข่ายดิจิทัลเป็นโครงสร้างหลักในการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันอย่างไร้พรมแดน (มูห์หมัด สาเกอร์ เร้าแและบา, 2567)

มานิชญ์ บุญมานิตย์ (2567) ได้อธิบายว่า ยุคดิจิทัลคือสังคมที่มีการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยี โดยทุกกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ต้องพึ่งพิงระบบดิจิทัล ตั้งแต่การจัดการความรู้ การสื่อสาร การศึกษา ไปจนถึงการบริการภาครัฐและเอกชน

นฤมล ตุ่มนัม และวสันต์ เหลืองประภัสร์ (2566) ให้ความหมายว่ายุคดิจิทัลเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของสังคมและองค์กร ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการในโลกที่เชื่อมต่อกันอย่างสมบูรณ์แบบ

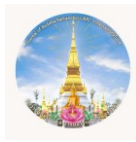
สุรรัตน์ ทองหรี (2562) ระบุว่า ยุคดิจิทัลส่งผลให้รูปแบบของการผลิตและบริโภคเนื้อหาสารสนเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยผู้ใช้สามารถเข้าถึงและสร้างเนื้อหาได้ด้วยตนเองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่หลากหลาย ทั้งยังส่งผลต่อวัฒนธรรมการสื่อสารและวิถีคิดในสังคมไทย

โดยสรุป ยุคดิจิทัล คือช่วงเวลาที่สังคมขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบออนไลน์ในทุกภาคส่วน ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต การสื่อสาร และการจัดการองค์กรเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันแบบไร้ขีดจำกัดและเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว

ความสำคัญของยุคดิจิทัล

ยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย นฤมล ตุ่มนัม และวสันต์ เหลืองประภัสร์ (2566) ระบุว่ายุคดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเสริมสร้างความรวดเร็ว โปร่งใส และตอบสนองต่อผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

สุรรัตน์ ทองหรี (2562) กล่าวถึงความสำคัญของยุคดิจิทัลในด้านสื่อและงานออกแบบ โดยเฉพาะในงานกราฟิก ซึ่งต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับแพลตฟอร์มที่หลากหลายของยุคดิจิทัล เช่น โทรศัพท์มือถือและแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสารสนเทศ

ละอองดาว ขาทองยศ (2566) อธิบายว่ายุคดิจิทัลมีผลต่อภาวะผู้นำในองค์กรที่ต้องปรับตัวให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีสูงขึ้น เพื่อให้สามารถบริหารและนำองค์กรเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพในโลกดิจิทัล

วีรภัทร รุ่งโรจน์นภาดล และชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง (2567) ระบุว่าองค์กรในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเน้นการสร้าง “องค์กรแห่งความสุข” ผ่านการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถของบุคลากร

โดยสรุป ความสำคัญของยุคดิจิทัลอยู่ที่การเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการดำเนินชีวิต การบริหารจัดการองค์กร และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวสู่ความทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

ในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในสังคมไทย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านช่องทางดังกล่าวจึงมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในแง่ของการเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนสู่ประชาชน และการเป็นพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างอิสระและเข้าถึงได้ง่าย ด้วยคุณสมบัติของสื่อสังคมออนไลน์ที่เน้นความรวดเร็ว การเข้าถึงแบบไร้พรมแดน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้รูปแบบของการสื่อสารพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารพระพุทธศาสนายังมีความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านความถูกต้องของข้อมูล การลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม และการบิดเบือนเนื้อหาพระธรรมคำสอน ซึ่งอาจส่งผลให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเข้าใจผิดหรือใช้หลักธรรมไปในทางที่คลาดเคลื่อนจากเจตนารมณ์ดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การสื่อสารทางศาสนาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่เหมาะสม เช่น จริยธรรมแห่งการสื่อสาร ภาวะผู้นำของผู้เผยแผ่หลักธรรม และความเข้าใจในบริบททางสังคมร่วมสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระธรรมมีความสมดุลระหว่างความทันสมัยกับความถูกต้อง

โดยสรุป การสื่อสารพระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ไทยถือเป็นโอกาสสำคัญในการปรับตัวของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นภารกิจที่ต้องดำเนินไปอย่างระมัดระวังและมีเป้าหมายชัดเจน เพื่อให้พระธรรมคำสอนสามารถสร้างแรงบันดาลใจ สร้างสังคมที่สงบสุข และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริงในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในบริบทของพระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ไทย พบว่าเกิด “องค์ความรู้ใหม่” ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลที่เรียกว่า “3C-BS Model” โดยมีรายละเอียดดังนี้

โมเดล “3C-BS Model”

1.Content (เนื้อหา) การสร้างและเผยแพร่เนื้อหาพุทธศาสนาต้องเน้นความ “ถูกต้อง” ตามหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า (อริยสัจ 4, อริยมรรคมีองค์ 8 ฯลฯ) เนื้อหาต้องมีความ “ร่วมสมัย” ปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น คนรุ่นใหม่ที่ใช้สื่อออนไลน์ สื่อเนื้อหาควรผสมผสานระหว่างความ “ศักดิ์สิทธิ์” และความ “เข้าใจง่าย” เช่น การใช้ Infographic, Short Video หรือ Live เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว

2. Channel (ช่องทาง) ใช้ “สื่อสังคมออนไลน์” เป็นช่องทางหลัก เช่น Facebook, YouTube, TikTok และ Instagram ควรเลือกใช้ช่องทางที่ตรงกับพฤติกรรมการรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย เช่น คนรุ่นใหม่ นิยมสื่อภาพและวิดีโอสั้น (TikTok, Instagram Reel) การเชื่อมโยงระหว่างช่องทางต่าง ๆ (Cross-platform) จะช่วยขยายผลการสื่อสารให้กว้างขึ้น

3. Communication Ethics (จริยธรรมการสื่อสาร) เน้น “เจตนาบริสุทธิ์” และความโปร่งใสในการเผยแพร่พระธรรมคำสอน คำนี้ถึง “จริยธรรม” ในการใช้ถ้อยคำ ภาพ และวิดีโอ ไม่บิดเบือนหลักธรรมเพื่อความบันเทิงจนสูญเสียสาระสำคัญ สื่อสารด้วย “เมตตาธรรม” มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจและลดความขัดแย้งในสังคม

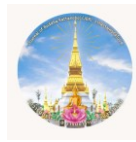
+ Buddhist-Social Context (บริบทพุทธและสังคมไทย)

องค์ประกอบเสริมที่สำคัญ คือการตระหนักถึง **บริบทของพระพุทธศาสนาและสังคมไทย** เช่น ความอ่อนไหวของประเด็นศาสนาในสังคมไทย, บทบาทของพระสงฆ์ และการรักษาภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ประโยชน์ของโมเดลนี้

1.ช่วยกำหนดแนวทางการสื่อสารศาสนาในยุคดิจิทัลให้มีความเหมาะสมทั้งในเชิงเนื้อหาและจริยธรรม
2.สามารถนำไปใช้วางแผนการสื่อสารพระพุทธศาสนาในช่องทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้พระสงฆ์และองค์กรศาสนาสามารถปรับตัวและบริหารจัดการการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้ดีขึ้น

โมเดล “3C-BS Model

1.Content (เนื้อหา) การสร้างและเผยแพร่
เนื้อหาพุทธศาสนาต้องเป็นความ “ถูกต้อง”
ตามหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า (อริยสัจ 4,
อริยมรรคมีองค์ 8 ฯลฯ)

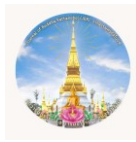
2. Channel (ช่องทาง) ใช้ “สื่อสังคมออนไลน์”
เป็นช่องทางหลัก เช่น Facebook, YouTube,
TikTok และ Instagram

3. Communication Ethics (จริยธรรมการสื่อสาร)
เน้น “จิตเมตตาสุจริต” และความโปร่งใสในการเผยแพร่
พระธรรมคำสอน

ภาพที่1 ภาพโมเดล “3C-BS Model

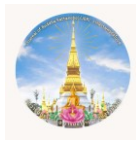

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2567). พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 9(4), 712-722.
- คันธิดา ฉายาวงศ์. (2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 6(1), 97-107.
- จริยา แต่งประวุฒิ. (2567). การสื่อสารอย่างสันติตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารชัยมงคลปริทรรศน์*, 2(1), 14-28.
- ฐานิษฐ์ พรทองประเสริฐ. (2563). การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรกลุ่มธุรกิจการสื่อสารข้อมูลและอุปกรณ์สื่อสารไอทีตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 198-210.
- นฤมล ตุ่มนึ่ง และวสันต์ เหลืองประภัสร์. (2566). ความสำคัญของการอภิบาลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัล. *วารสารรัฐศาสตร์นิเทศ*, 9(2), 85-121.
- ณัฐพงศ์ เขียวน้อย และคณะ. (2566). องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธในการสื่อสารองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 1(1), 27-33.
- นุหิมัด สาเก้ เร้าแลบ. (2567). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล. *วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์*, 1(1), 97-112.
- พัชรพลกษ ซ่อมจันทิก และมานิตย์ อรรถชาติ. (2567). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. *วารสารวิชาการวิจัยและนวัตกรรมสังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 4(2), 48-57.
- พระณัฐพน ศุทธาพิสุทธิคุณ. (2567). วัฒนธรรมการทำบุญออนไลน์: การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 3(2), 40-48.
- พระมหาชูชาติ จิรสุโข. (2565). การบูรณาการการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1), 212-224.
- มัลลิกา บุญมีตระกูล มหาสุข. (2565). การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 27(2), 63-81.
- มานิชญ์ บุญมานิตย์ และคณะ. (2567). การจัดการเชิงกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล: แนวทางและความท้าทาย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 7(3), 17-27.
- ละอองดาว ขาทองยศ. (2566). ภาวะผู้นำแบบบารมีในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย. *วารสารวิชาการจินตาสีหิ*, 1(4), 212-229.

- วิเชียร ลัทธิพงศ์พันธ์, และ ปุณทริกา รวิกุล. (2565). ศาสน-บันเทิง: การสื่อสารการทำบุญตามหลัก
พระพุทธศาสนาบนสื่อสังคมออนไลน์ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ. *วารสารศาสตร์*, 15(1), 229-264.
- วีรภัทร รุ่งโรจน์นภาดล และคณะ. (2567). องค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 7(2), 160-174.
- ศรัณย์ ดันสถิตย์. (2565). การประเมินคุณภาพการให้บริการของท่าอากาศยานอุตะเภาจากความคิดเห็นในสื่อ
สังคมออนไลน์. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุมชลบุรี*, 8(3), 65-83.
- สายหยุด บัวทุม. (2567). สัตว์เดรัจฉานในปัญญาสชาดก: บทบาทและความสำคัญต่อการสื่อสารแนวคิดทาง
พระพุทธศาสนา. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(1), 67-81.
- สุรัตน์ ทองหรี. (2562). ความสำคัญของกราฟิกในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 23(1), 260-269.
- อดิพงษ์ ชูชัย และคณะ. (2565). พุทธวิธี: การสื่อสารทางการเมือง. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*,
8(2), 479-492.
- อุเทน วัชรชินโรส. (2567). ความท้าทายของประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล: การวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อสังคม
ออนไลน์ต่อกระบวนการทางการเมือง. *วารสารวิชาการจินตาสีทรี (ออนไลน์)*, 2(1), 40-53.

ศีล สมาธิ ปัญญา กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทย Morality, Concentration, Wisdom Conflict Management in Thai Communities

สุวิทย์ เอี่ยมสะอาด

Suwit Aimsaard

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

*Corresponding Author E-mail: Email:suwitxeiysaxad6@gmail.com

Received: 7 May 2025 ; Revised: 21 June 2025 ; Accepted: 21 June 2025

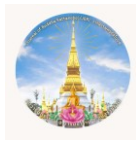
บทคัดย่อ

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทยนับเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมในระยะยาว โดยเฉพาะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางความเชื่อ วิถีชีวิต และผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ภายใต้ชื่อ “โมเดลไตรสิกขาเพื่อการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทยอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาเป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย ศีลทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจา ลดการกระทบกระทั่งและส่งเสริมการประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมของชุมชน สมาธิมีบทบาทในการควบคุมอารมณ์ ความคิด และความโกรธ ทำให้เกิดภาวะจิตใจที่สงบนิ่ง พร้อมเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น ส่วนปัญญาทำหน้าที่วิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีเหตุผล มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม และตัดสินใจอย่างเป็นธรรม การดำเนินการตามแนวทางไตรสิกขาในกระบวนการจัดการความขัดแย้งจึงก่อให้เกิดทักษะสำคัญ ได้แก่ การฟังอย่างเข้าใจ (empathetic listening) การสื่อสารอย่างเปิดเผย และการเจรจาเชิงประนีประนอม ซึ่งนำไปสู่ความสงบสุขและความมั่นคงในระดับชุมชน โมเดลที่พัฒนาขึ้นนี้จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพลังของความขัดแย้งไปสู่การสร้างสรรคระบบความสัมพันธ์เชิงบวกที่ยั่งยืน ลดโอกาสในการเกิดความรุนแรง และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนไทยในมิติที่ลึกซึ้งและเป็นธรรมชาติของสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, ไตรสิกขา, ชุมชนไทย, พหุวัฒนธรรม

Abstract

Conflict management in Thai communities is a critical issue that significantly impacts long-term social stability, especially within the context of multicultural societies characterized by diverse beliefs, lifestyles, and interests. This article presents a new body of knowledge under the concept of the “Tri-Sakha Conflict Resolution Model for Thai Communities”, which

integrates key Buddhist principles—Sīla (morality), Samādhi (concentration), and Pañña (wisdom)—as a culturally appropriate framework for sustainable conflict management in Thai society. Sīla governs physical and verbal conduct, helping reduce interpersonal clashes and encouraging behavior aligned with communal ethics. Samādhi plays a vital role in emotional regulation, calming the mind and fostering openness to differing perspectives. Pañña provides the ability to analyze situations rationally, prioritize the common good, and make fair decisions without being clouded by bias or emotion. The implementation of these three principles in conflict resolution nurtures essential skills such as empathetic listening, transparent communication, and collaborative negotiation, which are key to achieving peace and cohesion within communities. This model thus serves as a strategic tool that transforms conflict from a destructive force into a creative opportunity for strengthening positive social relationships. It reduces the potential for violence and promotes deep-rooted, culturally resonant development in Thai communities. Ultimately, it offers a sustainable approach to peacebuilding that aligns with the spiritual and cultural values embedded in Thai society.

Keywords: Conflict Management, Tri-Sikkha, Thai Community, Multiculturalism

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทยซึ่งมีลักษณะพหุวัฒนธรรม ความขัดแย้งในชุมชนเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่ความเชื่อต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดเรื่อง “ศีล สมาธิ ปัญญา” ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางการพัฒนาตนและสังคมที่สามารถนำมาใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและสร้างความสมดุลในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาเกรียงศักดิ์ โสภากุล, 2562; สารวัตร พิงไทย, 2568)

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนไทยจำนวนมากเผชิญกับความขัดแย้งที่แฝงอยู่ในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความแตกต่างทางผลประโยชน์ และระบบคุณค่าที่ไม่สอดคล้องกัน ความขัดแย้งเหล่านี้หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม จะนำไปสู่ความรุนแรงทั้งในระดับปัจเจกและสังคม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายชิ้นพบว่าการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา โดยเฉพาะศีลในการควบคุมพฤติกรรม สมาธิในการควบคุมอารมณ์ และปัญญาในการใช้เหตุผล สามารถช่วยลดความตึงเครียดและส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน (ศิริวรรณ บัวโชติ, 2564; พระศุภสิทธิ์ สิวังโส, 2567)

ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” ในบริบทของการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทย โดยอิงจากกรณีศึกษาและแนวทางการดำเนินงานจริงของชุมชนในหลายภูมิภาค เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางเชิงบูรณาการที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับนโยบายและ

การปฏิบัติ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไปในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติและยั่งยืน

ความหมายของศีล สมาธิ ปัญญา

หลัก “ศีล สมาธิ ปัญญา” หรือที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” (Sila, Samadhi, Panna) ถือเป็นแก่นคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาในการฝึกอบรมและพัฒนาจิตใจของมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยศีลหมายถึงการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย สมาธิหมายถึงการตั้งมั่นของจิตใจไม่ให้ฟุ้งซ่าน ส่วนปัญญาคือการรู้เห็นตามความเป็นจริงของสรรพสิ่ง โดยทั้งหมดล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการนำไปสู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

พระมหาจิตร ภาณุ อาจารย์คุตโต (2564) อธิบายว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาแบบองค์รวมในพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมภายนอกกับการเจริญสติและปัญญาอย่างลึกซึ้ง โดยศีลเปรียบเสมือนรากฐาน สมาธิเป็นแกนกลาง และปัญญาเป็นยอดแห่งการรู้แจ้งในธรรม ซึ่งจำเป็นต้องฝึกฝนควบคู่กัน

ปาริชาติ เปรมวิชัย (2566) ระบุว่า ศีล สมาธิ ปัญญา มิใช่เพียงหลักธรรมเพื่อพัฒนาตน แต่ยังเป็นหลักปรัชญาที่สามารถประยุกต์ใช้ในงานบริหาร การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะเมื่อปัญญาถูกเสริมด้วยสมาธิและมีศีลเป็นรากฐาน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก็จะเพิ่มพูนยิ่งขึ้น (ปาริชาติ เปรมวิชัย, 2566)

พระมหาโกศล อธิปญโญ (2567) ชี้ให้เห็นว่า ไตรสิกขาเป็นหนทางสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยเฉพาะการศึกษาที่เน้นพัฒนาปัญญาจะต้องมีสมาธิรองรับ และสมาธิก็จะมั่นคงก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติมีศีลเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ไตรสิกขามีใช้แนวทางแยกส่วน แต่เป็นกระบวนการเดียวกันอย่างเป็นองค์รวม

พระครูภัทรจิตตาภรณ์ (2565) ให้ความหมายว่า ไตรสิกขา คือ “ศาสตร์แห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต” โดยชี้ว่าเมื่อศีลทำให้กาย วาจาสะอาด สมาธิทำให้จิตนิ่ง และปัญญาทำให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิตได้ชัดเจน จึงสามารถสร้างสมดุลในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกและสังคมได้อย่างยั่งยืน

การเรียนรู้ตามไตรสิกขา คือการบูรณาการคุณธรรมภายในกับความรู้ภายนอก โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้า การมีศีล สมาธิ ปัญญาจะช่วยให้นุชนดำรงชีวิตได้อย่างมีสติ รอบคอบ และมีเป้าหมายที่ถูกต้อง (พระมหาพงศ์กร สิมพา, 2567)

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา คือระบบการศึกษาเชิงจริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบหลักคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ศีลเป็นรากฐานของการควบคุมตน สมาธิเป็นเครื่องมือขัดเกลาจิต และปัญญาคือความเข้าใจในสัจธรรม การศึกษาและฝึกฝนไตรสิกขานำไปสู่การพัฒนาตนและสังคมอย่างยั่งยืน โดยสามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายบริบททั้งส่วนบุคคล องค์กร และชุมชน

ความสำคัญของศีล สมาธิ ปัญญา

หลักไตรสิกขา หรือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศีลเป็นหลักการควบคุมพฤติกรรมภายนอก

สมาธิคือการอบรมภาวะจิตใจให้แน่วแน่ และปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้แจ้งในสัจธรรม ทั้งสามประการนี้ จึงทำหน้าที่เกื้อหนุนกันในการยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งด้านจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน

ในยุคดิจิทัลที่ผู้คนเผชิญกับสื่อและสิ่งเร้ามากมาย หลักไตรสิกขาจึงมีบทบาทเป็นเครื่องมือฝึกฝน จริยธรรมและเสริมสร้างคุณธรรมภายใน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจที่มีจริยธรรม (พระมหา โกศล อธิปญโญ, 2567) ไตรสิกขาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนา สมรรถนะภายในที่ไม่สามารถประเมินค่าได้จากทักษะภายนอกเท่านั้น เช่น ความอดทน ความมีวินัย และ ความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (ปาริชาติ เปรมวิชัย, 2566) ไตรสิกขาไม่เพียงเป็นหลักการ ทางศาสนา แต่ยังเป็นระบบการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะชีวิตในเชิงจริยธรรม และสามารถประยุกต์ใช้ในระบบ การศึกษาเพื่อปลูกฝังความดีงามให้แก่เยาวชน (พระมหาจิตร ภาณุ อาจารย์คุตโต, 2564)

พระครูภัทรจิตตาภรณ์ (2565) เสนอว่าไตรสิกขา คือ “ศาสตร์แห่งชีวิต” ที่ส่งเสริมให้มนุษย์ดำรงชีวิต อย่างมีสติ และสามารถควบคุมตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะในบริบทการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

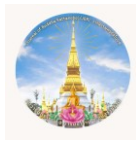
ศรชัย ท้าวมิตร (2562) ระบุว่าศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพลังภายในที่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เมื่อ แต่ละบุคคลฝึกฝนและปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมองว่าสิ่งนี้คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ไตรสิกขาเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างคนดีและคนเก่งอย่างแท้จริง โดยเน้นการพัฒนา อย่างสมดุลทั้งด้านกาย วาจา ใจ และปัญญา การให้ความสำคัญกับศีล สมาธิ ปัญญา ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อระดับ ปัจเจก แต่ยังสร้างรากฐานให้กับชุมชนและสังคมที่มีความมั่นคงทางจริยธรรมและสันติสุขในระยะยาว

ความหมายของการจัดการความขัดแย้ง

การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) หมายถึง กระบวนการหรือกลยุทธ์ในการควบคุม จัดระเบียบ หรือประสานความแตกต่างของความคิดเห็น ผลประโยชน์ หรือค่านิยมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงและสร้างสรรค์แนวทางความร่วมมือ (สัญญา บริสุทธิ์, 2564) การจัดการความ ขัดแย้งไม่ได้มุ่งหมายให้ “ความขัดแย้งหมดไป” แต่เน้นการแปรเปลี่ยนพลังของความขัดแย้งให้เป็นพลังเชิง บวกเพื่อการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

สัญญา บริสุทธิ์ (2564) อธิบายว่า การจัดการความขัดแย้งคือศิลปะของผู้ผู้นำในการลดแรงกดดันจาก ความขัดแย้งให้น้อยลงโดยไม่ทำลายความสัมพันธ์ โดยกระบวนการนี้ต้องอาศัยทักษะในการเจรจา การ ประนีประนอม และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้ การจัดการ ความขัดแย้งตามแนวพุทธ คือ การแสวงหาทางสายกลางโดยไม่ใช้อำนาจหรืออารมณ์เข้าจัดการ แต่ใช้หลัก เมตตา กรุณา และเหตุผลในการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างคู่ขัดแย้ง เพื่อสร้างความสามัคคีในองค์กรหรือ ชุมชน (พระครูโสภณ วิธานวัตร, 2567) การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพคือการเข้าใจความต่างทั้งใน เชิงผลประโยชน์และเชิงคุณค่า และมุ่งเน้นกระบวนการเจรจาต่อรองร่วมกันเพื่อหาจุดสมดุลให้แก่ทั้งสองฝ่าย โดยเน้นการรับฟังและให้เกียรติความคิดเห็นของทุกคน (สมานศิริ เจริญสุข, 2565) การจัดการความขัดแย้งใน องค์กรรัฐสามารถพัฒนาได้ผ่านการไกล่เกลี่ย โดยสร้างระบบการสื่อสารที่ชัดเจน ลดอคติ และเปิดโอกาสให้ทุก ฝ่ายได้แสดงความเห็นอย่างเท่าเทียม ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืน (พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567)

การจัดการความขัดแย้งต้องมีความเข้าใจในพลวัตขององค์กร การเรียนรู้ร่วมกัน และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง จึงจะสามารถวางระบบการทำงานที่ลดความขัดแย้งและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ (ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วิชัย, 2567)

สรุปได้ว่า การจัดการความขัดแย้งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญยิ่งในสังคมยุคใหม่ เนื่องจากความขัดแย้งมิใช่สิ่งที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่สามารถบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยอาศัยกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วม การประนีประนอม และความเข้าใจในความต่างอย่างมีสติ

องค์ประกอบของการจัดการความขัดแย้ง

การจัดการความขัดแย้งในเชิงวิชาการประกอบด้วยกระบวนการและองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำให้สามารถระงับ ปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งให้เป็นโอกาสในการพัฒนา โดยทั่วไป องค์ประกอบของการจัดการความขัดแย้งมักครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

- 1) การรับรู้ความขัดแย้ง (conflict perception)
- 2) การสื่อสาร (communication)
- 3) กระบวนการเจรจา/ไกล่เกลี่ย (negotiation/mediation)
- 4) การจัดการทางอารมณ์
- 5) การกำกับดูแลเชิงระบบ

องค์ประกอบของการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย: 1) ความสามารถในการระบุมหาเหตุความขัดแย้ง, 2) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ, 3) การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และ 4) การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพภายในองค์กร (Kalanet et al., 2024) องค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ การประเมินความขัดแย้งเบื้องต้น (Initial Assessment), การเลือกวิธีจัดการ (Strategy Selection) และการสรุปบทเรียน (Learning from Conflict) โดยชี้ว่าผู้นำองค์กรควรมีทักษะในการเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของความขัดแย้ง (สมานศิริ เจริญสุข, 2565) การใช้เมตตาและกรุณาในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง การเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการสร้างศรัทธาร่วมกัน เพื่อแปรเปลี่ยนพลังลบให้เป็นพลังสร้างสรรค์ (พระครูโสภณวิธานวัตร, 2567) องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความขัดแย้งคือผู้นำต้องมี EQ (Emotional Intelligence), ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (constructive communication) และทักษะการไกล่เกลี่ย (mediation skills) ที่สามารถลดความตึงเครียดได้อย่างเป็นธรรมชาติ (สัญญา บริสุทธิ์, 2564) การจัดการความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัย 3 องค์ประกอบคือ ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา (analytical capacity), ความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ (decision flexibility) และการติดตามผลลัพธ์ (follow-up evaluation) (ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วิชัย, 2567)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการความขัดแย้งครอบคลุมทั้งด้านทักษะ การตัดสินใจ จริยธรรม และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้สามารถแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นโอกาสในการพัฒนาองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกสังคมและทุกองค์กร โดยเฉพาะในยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางความคิด วัฒนธรรม และผลประโยชน์ หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ความขัดแย้งสามารถนำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในระดับบุคคลจนถึงระดับประเทศ ในทางกลับกัน หากมีการจัดการอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ความขัดแย้งสามารถกลายเป็นพลังในการพัฒนาและนวัตกรรมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความขัดแย้งเป็นกลไกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในองค์กร และหากบริหารจัดการอย่างเหมาะสม จะเป็นเครื่องมือผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยเฉพาะเมื่อองค์กรใช้ความขัดแย้งเพื่อทบทวนและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น (สมานศิริ เจริญสุข, 2565) บทบาทของการไกล่เกลี่ยในหน่วยงานภาครัฐ โดยชี้ว่าการจัดการความขัดแย้งไม่เพียงป้องกันปัญหา แต่ยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความเข้าใจ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานและความสามัคคีในระยะยาว (พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567) การจัดการความขัดแย้งมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านขององค์กรในยุคดิจิทัล โดยเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ลดแรงต้าน และสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วิชัย, 2567) การจัดการความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพในสถาบันการศึกษามีผลต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำ การลดอคติ และการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ซึ่งมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง การจัดการความขัดแย้งในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะบทบาทของไทยในความขัดแย้งทางการเมืองของเมียนมา โดยเน้นว่าความสามารถในการจัดการความขัดแย้งสะท้อนถึงศักยภาพทางการทูตและความมั่นคงในภูมิภาค

สรุปได้ว่า การจัดการความขัดแย้งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงและพัฒนาการของทั้งองค์กรและสังคม การมีระบบจัดการที่ดีจะช่วยแปรเปลี่ยนความขัดแย้งจากพลังทำลายล้างให้กลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนสู่ความเปลี่ยนแปลงในทางบวก

บทสรุป

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทยเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการดำรงชีวิตร่วมกันภายใต้ความหลากหลายของวัฒนธรรม ความเชื่อ และผลประโยชน์ การบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา จึงนับเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมกับโครงสร้างทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างสงบและสันติ โดยศีลมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมภายนอกให้อยู่ในขอบเขตแห่งความเหมาะสม สมาธิช่วยลดแรงกระตุ้นทางอารมณ์ และปัญญาช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม

การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทย ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการฟังอย่างเข้าใจ ลดอคติ และสนับสนุนให้เกิดกระบวนการสื่อสารที่เปิดกว้าง ซึ่งเป็นรากฐานของการไกล่เกลี่ยอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแนวคิดเชิงสร้างสรรค์และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยไม่เน้นการเอาชนะกันด้วยอารมณ์

หรืออำนาจ แต่เน้นที่การประนีประนอมและการเห็นคุณค่าของกันและกัน อันเป็นแนวทางที่ยั่งยืนในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป ศิล สมาธิ ปัญญา ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่ยกระดับจิตใจในทางธรรมเท่านั้น หากยังสามารถเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการบริหารความขัดแย้งในระดับชุมชนที่มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง การส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกฝนหลักไตรสิกขาในระดับชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และสร้างรากฐานของสันติสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืน

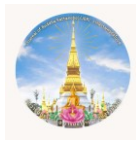
องค์ความรู้ใหม่

“โมเดลไตรสิกขาเพื่อการจัดการความขัดแย้งในชุมชนไทยอย่างยั่งยืน”

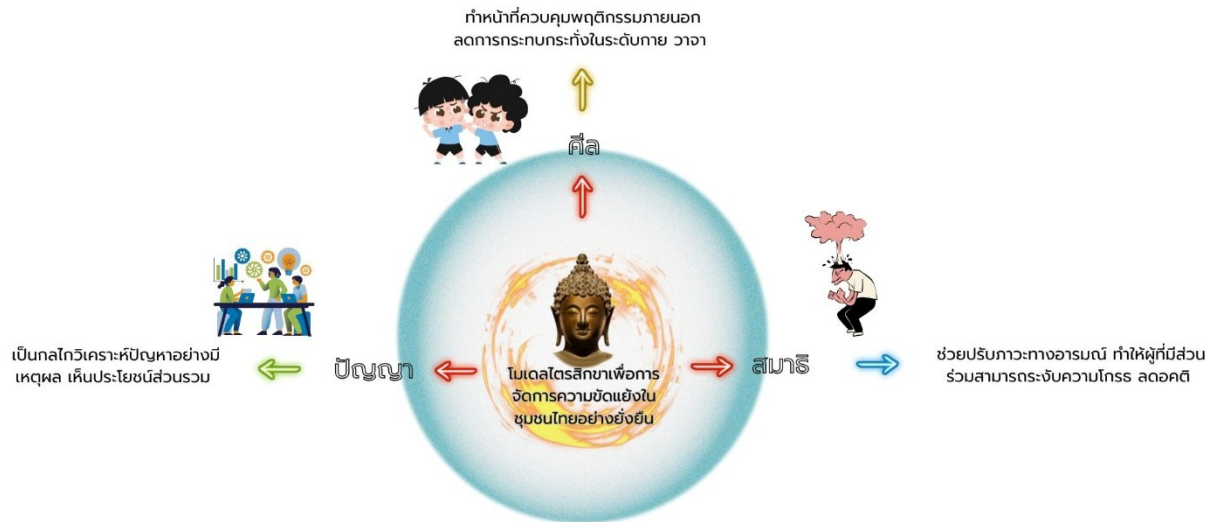
ในบริบทของสังคมไทยที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และผลประโยชน์ การจัดการความขัดแย้งในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่สอดคล้องกับรากฐานคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของคนไทย องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์นี้คือการประยุกต์ใช้หลัก “ไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย ศิล สมาธิ และปัญญา เป็นกลไกสำคัญในการ ป้องกัน แก้ไข และเปลี่ยนแปลงความขัดแย้ง ไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ศิลป ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอก ลดการกระทบกระทั่งในระดับกาย วาจา ช่วยให้สมาชิกในชุมชนประพฤติดูอยู่ในกรอบแห่งจริยธรรม

สมาธิ ช่วยปรับภาวะทางอารมณ์ ทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมสามารถระงับความโกรธ ลดอคติ และเปิดรับมุมมองของผู้อื่น

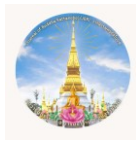
ปัญญา เป็นกลไกวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล เห็นประโยชน์ส่วนรวม และตัดสินใจอย่างเป็นธรรม โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อารมณ์หรืออคติ

ภาพที่ 1

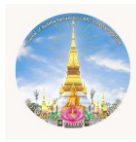
จากกระบวนการทั้งสามนี้ จึงก่อให้เกิด การฟังอย่างเข้าใจ (empathetic listening) การสื่อสารอย่างเปิดเผย และการเจรจาเชิงประนีประนอม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสงบสุขและความมั่นคงในระดับชุมชน

การดำเนินกระบวนการทั้งสามอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันนี้จะส่งผลให้ชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนความขัดแย้งให้กลายเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ สร้างระบบความสัมพันธ์ที่มั่นคง ยั่งยืน และปราศจากความรุนแรง

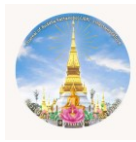

เอกสารอ้างอิง

- ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(1), A-34–A-41.
- ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วินัย. (2567). อิทธิพลของการบริหารสมัยใหม่ พลวัตการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดการความขัดแย้ง และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(1), 15–34.
- พระครูโสภณวิธานวัตร. (2567). การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเชิงพุทธสู่ความสามัคคีที่ยั่งยืน. *วารสารศรีสุธรรมภูมิปริทรรศน์*, 2(3), 20–33.
- พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตตินโน. (2565). ไตรสิกขา: ศาสตร์แห่งการพัฒนาเส้นทางชีวิต. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 106–110.
- พระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2567). กลยุทธ์การไกล่เกลี่ยเพื่อขจัดความขัดแย้งในองค์กรภาครัฐ. *วารสารปัญญาและคุณธรรม*, 1(3), 1–10.
- พระมหาจิตรภาณุ อาจารย์คุตโต (สรวงสิงห์). (2564). ไตรสิกขา: รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(2), 37–49.
- พระมหาเกรียงศักดิ์ โสภาคกุล. (2562). พุทธวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวสังคมไทยปัจจุบัน. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 1(2), 25–32.
- พระมหาโกศล ธีรปัญญา. (2567). ไตรสิกขากับการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม*, 10(2), 373–392.
- พระมหาพงศ์กร สิมพา. (2567). กระบวนการเรียนรู้จิตวิศกรรมบูรณาการหลักไตรสิกขา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(1), 269–278.
- พระมหาศุภนันท์ วรปัญญา (ว่องมงคลเดช), สิทธิโชค ปาณะศรี, และ พระครูวิจิตรศีลาจาร. (2567). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 9(3), 245–256.
- ศรชัย ท้าวมิตร. (2562). การพัฒนาสังคมด้วยหลักไตรสิกขา ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 24(1), 18–28.
- ศิริวรรณ บัวโชติ, และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การบริหารการจัดการความขัดแย้งตามหลักพุทธธรรม. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(2), 342–353.
- สัญญา บริสุทธิ์. (2564). คุณลักษณะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้ง. *มนุษยสังคมสาร (มสส.)*, 19(2), 229–251.
- สาโรจน์ พึ่งไทย. (2568). การพัฒนาความผูกพันในองค์กรโดยพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 13(1), 222–233.
- สมาน ศิริเจริญสุข. (2565). ภาวะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้ง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(6), 301–316.

สายฝน กาลเนตร, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข, และคณะ. (2567). องค์ประกอบของการจัดการความขัดแย้งของ
ผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 3(5), 32-41.

พุทธศาสนาและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมเมืองไทย Buddhism and Cultural Value Shifts in Urban Thai Society

สุทธินัย ผลขาว

Suthinai Phonkhao

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University

*Corresponding Author E-mail: Email:suwithyxeiymxsaxad6@gmail.com

Received: 6 May 2025 ; Revised: 17 June 2025 ; Accepted: 19 June 2025

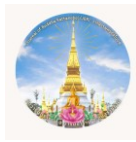
บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลเชิงแนวคิดเรื่อง “พุทธศาสนากับการธำรงคุณค่าทางวัฒนธรรมในบริบทสังคมเมืองไทยสมัยใหม่” โดยมีจุดเน้นที่การศึกษาบทบาทและศักยภาพของพุทธศาสนาในการรักษาและปรับเปลี่ยนระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับกระแสเปลี่ยนแปลงในสังคมเมืองไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งเผชิญกับพลวัตของโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และกระแสบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างค่านิยมของประชาชนอย่างลึกซึ้ง การศึกษาครั้งนี้เสนอว่า พุทธศาสนาไม่เพียงทำหน้าที่เป็นระบบความเชื่อเชิงจารีตเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นระบบคุณค่าที่มีพลังในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่งเสริมศีลธรรม และเป็นแนวทางการดำรงชีวิตในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน โมเดลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) พุทธศาสนาในฐานะระบบคุณค่า ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมจริยธรรมและความมั่นคงทางจิตวิญญาณ (2) แรงผลักดันแห่งการเปลี่ยนแปลงคุณค่า อันได้แก่ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ วัตถุนิยม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และ (3) การปรับบทบาทของพุทธศาสนาในบริบทสมัยใหม่ โดยเสนอให้มีการส่งเสริมแนวคิดพุทธจิตวิทยา การเจริญสติ และการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการสังเคราะห์นำไปสู่ข้อเสนอว่าพุทธศาสนาควรถูกตีความใหม่อย่างสร้างสรรค์ โดยยังคงรักษาแก่นสาระเชิงจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์ความรู้นี้จึงมีคุณูปการต่อการศึกษาเชิงศาสนา วัฒนธรรม และการพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับชาติ

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, คุณค่าทางวัฒนธรรม, สังคมเมืองไทย, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, พุทธจิตวิทยา

Abstract

This article presents new knowledge in the form of a conceptual model entitled “Buddhism and the Preservation of Cultural Values in the Context of Contemporary Thai Urban Society.” The focus is on exploring the role and potential of Buddhism in maintaining and transforming cultural values to align with the changing dynamics of Thai society, which is

increasingly influenced by globalization, digital technology, and consumerism. These forces have deeply impacted the value structures of the population. The study argues that Buddhism is not only a traditional belief system but also a dynamic value system that offers moral guidance, emotional resilience, and ethical foundations at the individual, familial, and community levels. The proposed model consists of three core components (1) Buddhism as a value system, which functions as a moral compass and a source of spiritual stability (2) Drivers of value transformation, including globalization, materialism, and cultural transition, which have contributed to the decline of traditional rituals and the reinterpretation of concepts such as “goodness” and “success”; and (3) The adaptation of Buddhism in modern contexts through the application of Buddhist psychology, mindfulness practices, and the cultivation of civic consciousness in multicultural societies. The synthesis of findings suggests that Buddhism should be reinterpreted creatively in order to preserve its ethical essence while remaining relevant in a rapidly changing society. This new body of knowledge contributes to the academic discourse in religious studies, cultural preservation, and human capital development at the national level.

Keywords: Buddhism, cultural values, Thai urban society, social transformation, Buddhist psychology

บทนำ

ประเทศไทยในฐานะสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนมาอย่างยาวนาน พุทธศาสนาไม่เพียงแต่กำหนดแนวทางการดำรงชีวิตส่วนบุคคล แต่ยังหล่อหลอมคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมไทยโดยรวม ทั้งในด้านศีลธรรม จริยธรรม และพิธีกรรมทางสังคม (โสภณธรรมวิสิฐ และ ปรีดีกฤษณ์, 2567) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้คุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเริ่มเกิดการปรับเปลี่ยน บางประการถูกทอดทิ้งความหมาย ขณะที่บางประการได้รับการตีความใหม่ตามบริบทสมัยใหม่ (โกศลป์ แสงพิพิธ, 2564)

ในเชิงสถานการณ์ ปัจจุบันพุทธศาสนาในเมืองไทยเผชิญความท้าทายจากกระแสนิยมบริโภคนิยมและความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้บทบาทของศาสนาในฐานะกลไกทางวัฒนธรรมเริ่มอ่อนแรงลง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เน้นความสะดวก รวดเร็ว และนิยมวัตถุนิยมมากขึ้น (อรรชชาติ สมจันทิก, 2567) นอกจากนี้ ยังพบการลดทอนความลึกซึ้งของพิธีกรรมทางพุทธศาสนา กลายเป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ขาดความหมายดั้งเดิม (ณัฐพันธ์ สุทธวิสุทธิคุณ, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการศึกษาวิเคราะห์อย่างรอบด้าน เพื่อสะท้อนพลวัตทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองไทยร่วมสมัย

หลักการและเหตุผลของบทความนี้ จึงมุ่งศึกษาพลวัตของพุทธศาสนาและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเน้นการวิเคราะห์จากแนวคิดทางสังคมวิทยาศาสนาและวัฒนธรรม พร้อมทั้งนำเสนอมุมมองของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทและความหมายใหม่ของพุทธศาสนาในสังคมเมือง ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางในการธำรงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมบนฐานของพุทธธรรมอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (มหาสมจันติก และ อัครชะชาติ, 2567)

ความหมายของพุทธศาสนา

พุทธศาสนา หมายถึง ระบบคำสอนที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเสนอแนวทางในการพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อบรรลุถึงความดับทุกข์อย่างถาวร หลักคำสอนสำคัญในพุทธศาสนาประกอบด้วย อริยสัจ 4 มรรค 8 และหลักไตรลักษณ์ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลง ความไม่เที่ยง และการปล่อยวางจากอดีต (พระสุทธินิสาเรณี, 2567)

พระมหาสุวณฺ์ สุวฑฺฒโน (2564) อธิบายว่า พุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงศาสนาในเชิงความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นปรัชญาและแนวทางปฏิบัติที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล โดยเน้นการพึ่งตนเอง และการพัฒนาปัญญาผ่านการเจริญวิปัสสนาเพื่อเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต

สมศักดิ์ เพ็ธสะโหม (2568) กล่าวถึงพุทธศาสนาในบริบทของศิลปะและวัฒนธรรมว่า เป็นศาสนาที่เปิดกว้างต่อการตีความและถ่ายทอดคุณค่าผ่านรูปแบบต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรม สัญลักษณ์ และศิลปะ เพื่อขยายความหมายทางจิตวิญญาณให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในโลกสมัยใหม่

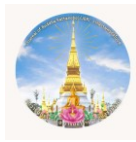
ในแง่มุมของการสื่อสารและสังคม พงษ์พัฒน์ กุลเจริญพิพัฒน์ (2567) มองว่าพุทธศาสนาเป็นระบบวัฒนธรรมที่มีพลังสร้างความผูกพันทางศรัทธาร่วมกันในสังคม โดยมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ในการหลอมรวมจิตสำนึกของผู้คนเข้าสู่คุณค่าร่วม

ขณะที่ ปฐมพงศ์ บุชาบุตร (2567) เน้นย้ำว่าพุทธศาสนาในปัจจุบันมีความท้าทายด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะเมื่อสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาเข้าสู่บริบทของสังคมสมัยใหม่ ซึ่งต้องมีการตีความใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่

สรุปได้ว่า พุทธศาสนาเป็นมากกว่าระบบความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นระบบคุณค่าที่ครอบคลุมทั้งจิตวิญญาณ ปัญญา วัฒนธรรม และสังคม โดยเน้นหลักการแห่งความจริง การพัฒนาตน และการปลดปล่อยจากความทุกข์ การตีความพุทธศาสนาในบริบทปัจจุบันจึงต้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อให้ยังคงคุณค่าที่แท้จริงไว้

องค์ประกอบของพุทธศาสนา

พุทธศาสนาในฐานะระบบความเชื่อและหลักธรรมแห่งการพัฒนาตนเอง มีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) พุทธะ หรือพระพุทธรูปในฐานะผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน, (2) ธรรมะ ซึ่งหมายถึงคำสอนของพระพุทธองค์ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ (3) สังฆะ หรือชุมชนแห่งสาวกผู้ปฏิบัติตามธรรมะ โดยองค์ประกอบทั้งสามนี้เรียกรวมว่า “ไตรสรณคมน์” ซึ่งเป็นหลักยึดมั่นของพุทธศาสนิกชน (สุรัตน์ พักน้อย & อินทกะ พิริยะกุล, 2561)

พระมหาศุภชัย ปิยธัมมชโย (2567) ขยายความว่า พุทธศาสนามีได้จำกัดเพียงหลักคำสอน แต่ยังคงครอบคลุมองค์ประกอบด้านพิธีกรรม (Rituals) ระบบวินัย (Vinaya) และโครงสร้างองค์กรสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทในการธำรงรักษาแนวทางปฏิบัติของชุมชนชาวพุทธ องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้ธรรมะในระบบการจัดการทางสังคมและวัฒนธรรม

พงษ์พัฒน์ กุลเจริญพิพัฒน์ (2567) กล่าวถึงองค์ประกอบทางวัตถุ เช่น สถาปัตยกรรม วัตถุมงคล สัญลักษณ์ และศิลปกรรมในพุทธศาสนา ซึ่งล้วนมีนัยทางจิตวิญญาณและเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงศรัทธาระหว่างปัจเจกบุคคลกับพระธรรม โดยเน้นบทบาทของวัตถุในฐานะสื่อความหมายทางศาสนา

พระมหาสมศักดิ์ ธนปญโญ (2565) วิเคราะห์องค์ประกอบของพุทธศาสนาในระบบการเรียนรู้การสอน ได้แก่ ด้านวิชาการ บุคลากร การบริหาร การเงิน และนโยบาย ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญที่ทำให้การศึกษาในศาสนาเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่หลักธรรมอย่างยั่งยืน

สุดท้าย ณทิพรดา ไชยศิลป์ (2566) เสนอว่าองค์ประกอบของพุทธศาสนาไม่เพียงจำกัดอยู่ในศาสนสถาน แต่ยังรวมถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และพฤติกรรมของผู้ยึดถือธรรมะ ซึ่งล้วนเป็นผลสะท้อนของการกล่อมเกลாதงจริยธรรมในสังคมไทย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของพุทธศาสนาประกอบด้วยทั้งภาคนามธรรม (พุทธะ ธรรมะ สังฆะ) และรูปธรรม (พิธีกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และระบบการบริหาร) ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสมดุลแห่งศรัทธาและปัญญาในสังคม โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทอย่างยิ่งในการธำรงรักษาและถ่ายทอดพุทธธรรมให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย

ความหมายของ การเปลี่ยนแปลงคุณค่า

การเปลี่ยนแปลงคุณค่า หมายถึง กระบวนการที่ระบบคุณค่าหรือมาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยยึดถือกันในอดีตได้เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และบริบททางเศรษฐกิจและการเมือง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นไปในทิศทางลบเสมอไป แต่อาจเป็นการปรับตัวหรือวิวัฒนาการของสังคมเพื่อความอยู่รอดในบริบทใหม่ (ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์, 2556)

ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์ (2556) วิเคราะห์ว่า การเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางสังคมเกิดจากประสบการณ์ชีวิตของคนในชุมชนซึ่งต้องเผชิญกับพลวัตของเมือง การโยกย้ายถิ่นฐาน และการมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ส่งผลให้เกิดการต่อรองคุณค่าเดิมและการสถาปนาคุณค่าใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทชีวิต

แพลงฤทธิ์ สุขใจชน และคณะ (2567) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงคุณค่าในระดับชุมชนมีทั้งมิติที่เห็นได้ชัด เช่น พิธีกรรมที่ลดบทบาทลง และมิติที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้สึกต่อศีลธรรมและความดีงามที่เริ่มเปลี่ยนจากส่วนรวมสู่ปัจเจกนิยม ซึ่งเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาแทรกแซงโครงสร้างจิตสำนึกของชุมชน

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงคุณค่าคือการพัฒนาหรือเปลี่ยนผ่านของมาตรฐานทางจิตใจ ความเชื่อ และความหมายในสังคมที่เคยยึดถือ ซึ่งอาจแสดงออกผ่านพฤติกรรม ค่านิยม หรือวิถีชีวิต ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลงนี้ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การศึกษา และอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก

การเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าจะช่วยให้สังคมสามารถปรับตัวอย่างมีสติและรักษาสมดุลระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงคุณค่า

การเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมมิใช่กระบวนการที่เกิดขึ้นโดยอิสระหรือฉับพลัน แต่เป็นผลลัพธ์ขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันหลายประการ โดยองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ได้แก่ (1) บริบททางสังคมและเศรษฐกิจ (2) การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (3) อิทธิพลของเทคโนโลยี (4) การศึกษา และ (5) การมีส่วนร่วมของชุมชน (อินทอร์ ลือประเสริฐ, 2566)

อินทอร์ ลือประเสริฐ (2566) ระบุว่า บริบททางเศรษฐกิจและโครงสร้างอาชีพในระดับชุมชนส่งผลโดยตรงต่อค่านิยมของคนในพื้นที่ เช่น การเปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติไปสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ส่งผลให้ค่านิยมเรื่องความประหยัดและการร่วมแรงกลายเป็นค่านิยมเรื่องผลตอบแทนและการแข่งขัน

ภรดี พันธุมกร และชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร (2567) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงในเชิงวัฒนธรรมว่า เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และไม่ได้ เช่น ความหมายเชิงจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์วัฒนธรรม ซึ่งเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมและบริบทเชิงพื้นที่

ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์ (2556) เสริมว่า ประสบการณ์ของผู้นำชุมชนที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การโยกย้ายถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงบทบาทของศาสนา ล้วนมีผลต่อการปรับระบบคุณค่าภายในของชุมชน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าประกอบด้วยตัวแปรทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา และอิทธิพลทางวัฒนธรรม การเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้สามารถประเมินแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าและวางแนวทางการฟื้นฟูหรือปรับตัวอย่างเหมาะสมต่อบริบทปัจจุบัน

คุณค่าของ การเปลี่ยนแปลงคุณค่า

การเปลี่ยนแปลงคุณค่าในสังคมมิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนผ่านหรือเสื่อมถอยของวัฒนธรรมเดิม แต่สามารถสร้างคุณค่าใหม่ที่สะท้อนการปรับตัวของสังคมและบุคคลต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคสมัยใหม่ โดยคุณค่าดังกล่าวปรากฏทั้งในด้านอัตลักษณ์ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการธำรงเอกลักษณ์ท่ามกลางความหลากหลาย (ณทิพรดา ไชยศิลป์, 2566)

ณทิพรดา ไชยศิลป์ (2566) วิเคราะห์ว่า การเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมช่วยให้สังคมไทยสามารถประคับประคองรากเหง้าแห่งศรัทธาทางพุทธศาสนาไว้ได้ แม้ในภาวะที่ต้องรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวคิดเรื่อง "พุทธแบบปรับตัว" ที่เน้นความเรียบง่าย สะท้อนคุณค่าของการมีชีวิตที่สมถะและยั่งยืน

สุริยา ช่างทองคำ (2568) เสนอว่า คุณค่าของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่การดำรงอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรม ประเพณี เช่น ประเพณีแห่นางแมว ซึ่งแม้ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกออนไลน์ แต่ยังสามารถถ่ายทอดสาระของวัฒนธรรมดั้งเดิมได้อย่างลึกซึ้งและร่วมสมัย

วิชุดา ธีระสาร (2567) กล่าวถึงคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงในมิติขององค์กร โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม องค์กรที่สามารถปรับเปลี่ยนเพื่อเสริมศักยภาพการบริหารในภาวะวิกฤต เช่น ช่วงโควิด-19 ซึ่งสะท้อนถึงการ สร้างคุณค่าทางจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ

ศตวรรษ สงกาพันธ์ (2563) วิเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงคุณค่าในมิติทางการเมืองช่วยสร้างความ ตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย โดยเปลี่ยนจากการยึดมั่นในอำนาจแบบรวมศูนย์ไปสู่การ กระจายอำนาจผ่านโครงสร้างองค์กรท้องถิ่น

สรุปได้ว่า คุณค่าของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าไม่ได้หมายถึงการละทิ้งอดีต แต่คือการนำอดีตมาปรับใช้ กับปัจจุบันอย่างมีความหมาย ทั้งในมิติของวัฒนธรรม อัตลักษณ์ สังคม องค์กร และการเมือง การเปลี่ยนแปลง ที่สร้างคุณค่าจึงควรเกิดขึ้นอย่างมีจิตสำนึกและเคารพรากฐานเดิม พร้อมมุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ความหมายของสังคมเมืองไทย

สังคมเมืองไทย หมายถึง โครงสร้างและพลวัตของความสัมพันธ์ทางสังคมในประเทศไทยที่ ประกอบด้วยระบบค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต และรูปแบบการดำรงอยู่ของประชาชนในพื้นที่เมือง และชนบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ ความเป็นไทยในสังคมเมืองนั้นไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นสิ่งที่มีการปรับตัวและผสมผสานอยู่ตลอดเวลา (ภูษิข ศรีเจริญ, 2557)

ภูษิข ศรีเจริญ (2557) วิเคราะห์ว่าสังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนคุณค่าและโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน ครอบครัว ชุมชน และชาติอย่างมีนัยสำคัญ

วุฒิพงศ์ จันทร์เมืองไทย และคณะ (2566) ให้ความหมายว่าสังคมเมืองไทยคือกลไกเชิงวัฒนธรรมที่ รวมเอาความเป็นท้องถิ่นกับความทันสมัยเข้าไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว วิถีชีวิต และความยั่งยืนของอัตลักษณ์ไทย

สุจิตรา ชลกาญจน์สกุล (2565) ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยมีโครงสร้างที่หลวม ซึ่งเอื้อต่อการดำรงอยู่ของ ค่านิยมหลากหลายและการปรับตัวของแต่ละบุคคลอย่างยืดหยุ่น แต่ขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่ความไม่แน่นอน ทางจริยธรรมและการขาดระบบความรับผิดชอบร่วม

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต (2567) เน้นว่าสังคมเมืองไทยต้องการการสนับสนุนเชิงโครงสร้างทั้ง จากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะในบริบทของเยาวชนในเขต เมืองที่ต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า สังคมเมืองไทย จึงเป็นระบบสังคมที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมี พลวัตทางคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บทบาทของครอบครัว ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ ล้วนมีส่วนใน การหล่อหลอมลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพบนพื้นฐานของความหลากหลาย

ความสำคัญของสังคมเมืองไทย

สังคมเมืองไทยเป็นระบบสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรม ค่านิยม และอัตลักษณ์ของคนไทยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ศาสนา และเศรษฐกิจในบริบทที่หลากหลาย ความสำคัญของสังคมไทยปรากฏในฐานะกลไกเชิงโครงสร้างที่ส่งเสริมการมีอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนท่ามกลางความแตกต่าง โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่การปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (ภูษิข ศรีเจริญ, 2557)

ภูษิข ศรีเจริญ (2557) ย้ำว่าสังคมไทยในฐานะฐานทุนมนุษย์ (Human Capital) มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ โดยทำหน้าที่ผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพและจิตสำนึกสาธารณะ ความสำคัญของสังคมไทยจึงอยู่ที่การสร้างและหล่อหลอมทุนทางปัญญา ศีลธรรม และความมีระเบียบวินัย

สุจิตรา ชลกาญจน์สกุล (2565) วิเคราะห์ว่าสังคมไทยมีลักษณะของโครงสร้าง “หลวม” ซึ่งเอื้อต่อการมีความยืดหยุ่นในการอยู่ร่วมกัน แม้จะขาดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่ก็เป็กลไกที่ทำให้คนไทยสามารถประคับประคองความหลากหลายได้อย่างไม่ขัดแย้งในระดับโครงสร้าง

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2565) เสนอว่าสังคมไทยต้องมีการพัฒนาทุนทางสังคม เช่น ทุนวัฒนธรรมและทุนจิตวิญญาณ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับรากหญ้า ซึ่งจะช่วยให้สังคมสามารถต้านทานกระแสเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต (2567) กล่าวว่าสังคมเมืองไทยในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องอาศัยพลังของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ในการพัฒนาเยาวชนให้มีศีลธรรมและความสามารถในการเผชิญกับความซับซ้อนของสังคมโลกยุคใหม่อย่างมีสติ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของสังคมเมืองไทยอยู่ที่การเป็นรากฐานของความมั่นคงทั้งในระดับบุคคลและประเทศ โดยเน้นการพัฒนาคน พัฒนาคุณธรรม และสร้างสมดุลระหว่างความหลากหลายกับความเป็นปึกแผ่นผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว

บทสรุป

พุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติของไทยมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสังคมเมืองไทยที่เปี่ยมด้วยความหลากหลายและพลวัต พุทธศาสนาเป็นทั้งระบบคุณค่า แนวทางการดำรงชีวิต และแหล่งอ้างอิงทางจริยธรรมที่ช่วยให้ประชาชนสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี และการบริโภคนิยม สังคมไทยได้ประสบกับการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่าที่ลึกซึ้ง ซึ่งท้าทายต่อความมั่นคงของระบบคุณค่าแบบดั้งเดิมที่พุทธศาสนาเคยวางรากฐานไว้

การเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมเมืองไทยปรากฏในหลายมิติ ทั้งค่านิยมด้านวัตถุ การนิยามความสำเร็จในชีวิต การเลือนหายของพิธีกรรมดั้งเดิม ไปจนถึงการลดบทบาทของศาสนาในวิถีชีวิตประจำวัน เยาวชนและกลุ่มคนเมืองบางส่วนเริ่มหันเหจากคตินิยมสู่กระแสความนิยมใหม่ อย่างไรก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการเสื่อมถอย หากแต่ยังเปิดพื้นที่ให้พุทธศาสนาได้ปรับบทบาทใหม่ในการส่งเสริมคุณค่าที่สอดคล้องกับยุคสมัย เช่น การเน้นพุทธจิตวิทยา การทำสมาธิเพื่อสุขภาพจิต และการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ดังนั้น พุทธศาสนาและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าจึงมิใช่สองสิ่งที่ขัดแย้งกันเสมอไป หากแต่สามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีพลวัต โดยมีเงื่อนไขคือการปรับบทบาทของพุทธศาสนาให้เท่าทันบริบทสังคมเมืองไทยสมัยใหม่ การธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมแบบพุทธไม่ใช่การยึดมั่นในรูปแบบเดิมอย่างเคร่งครัด แต่คือการรักษาแก่นสาระที่นำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกสาธารณะ และสันติสุขร่วมกัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของสังคมไทยในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์บทบาทของพุทธศาสนาในบริบทของสังคมเมืองไทยสมัยใหม่ พบว่า แม้พุทธศาสนาจะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ การบริโภคนิยม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ยังคงมีศักยภาพในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงและปรับเปลี่ยนคุณค่าทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นความจำเป็นในการตีความพุทธศาสนาเชิงพลวัต เพื่อคงไว้ซึ่งแก่นสาระทางจริยธรรมและความสงบสุขของสังคม ท่ามกลางกระแสเปลี่ยนผ่านเชิงค่านิยม

โครงสร้างโมเดลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก

1.พุทธศาสนาในฐานะ “ระบบคุณค่า”

- ทำหน้าที่เป็นรากฐานทางจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิต
- ส่งเสริมจิตสำนึกทางศีลธรรมในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน
- มีพลังในการยึดเหนี่ยวจิตใจในภาวะวิกฤตและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.แรงผลักดันแห่งการเปลี่ยนแปลงคุณค่า

- ปรากฏผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล วัตถุนิยม และการเปลี่ยนผ่านเชิงวัฒนธรรม
- ส่งผลให้เกิดการเลือนหายของพิธีกรรมและการลดบทบาทของศาสนา
- นำไปสู่การนิยาม “ความดี” และ “ความสำเร็จ” ในแบบใหม่

3.การปรับบทบาทของพุทธศาสนาในบริบทสมัยใหม่

- การเน้นพุทธจิตวิทยา การเจริญสติ การทำสมาธิเพื่อสุขภาวะ
- การพัฒนาจิตสำนึกพลเมืองเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

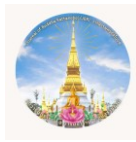

○ การส่งเสริมการตีความพุทธธรรมที่ยืดหยุ่นและเข้ากับชีวิตร่วมสมัย

สาระสำคัญขององค์ความรู้ใหม่

พุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางวัฒนธรรมของไทยไม่เพียงเป็นมรดกเชิงจารีต แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นกลไกเชิงพัฒนาในโลกสมัยใหม่ หากมีการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคม โดยเฉพาะในเมืองไทยซึ่งมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พุทธศาสนาจึงควรมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านจริยธรรม การศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คณพศ ลิทธิเลิศ. (2565). โครงสร้างหลวมของสังคมไทยในบริบทคุณลักษณะของคนอาเซียน. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 1(1), 1–10.
- ชุมพล รอดแจ่ม และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีประมงพื้นบ้าน. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 5(4), 39–52.
- ณทิพรดา ไชยศิลป์. (2566). วัฒนธรรมไทยบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา. *มจร สุรนารีสาร*, 1(1), 30–44.
- ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์. (2556). การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมผ่านประวัติ และประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายของผู้นำชุมชนในเขตชุมชนแออัด. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 26(1), 30–73.
- ปฐมพงศ์ บุญบุตร. (2567). บทบาท ความสำคัญ และปัญหาของการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในสังคมสมัยใหม่. *วารสารพุทธศิลปกรรม*, 7(1), 120–146.
- พงษ์พัฒน์ กุลเจริญพิพัฒน์ และรตบงกช อธิ์โฮง. (2567). แสงสะท้อนของวัตถุแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 8(2), 219–234.
- พัชรพฤกษ์ ช่อมั่นทีก และมานิตย์ อรรถชาติ. (2567). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. *วารสารวิชาการวิจัยและนวัตกรรมสังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 4(2), 48–57.
- พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาฐาน). (2564). การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่. *วารสารธรรมทัศน์*, 21(2), 27–39.
- พระครูโสภณธรรมวิสิฐ (ชูประดิษฐ์), พระครูปริยัติคุณาวุธ (รักเจริญ), และพระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณจันทร์). (2567). การดำรงในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยบนฐานพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 11(5), 58–69.
- พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต และพระชินกร สุจิตโต (ทองดี). (2567). บทบาทของครอบครัวในสังคมเมืองต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน. *วารสารกวีวันพะเยา*, 1(2), 51–59.
- พระณัฐพน ศุทธภาพิสุทธิคุณ. (2567). วัฒนธรรมการทำบุญออนไลน์: การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 3(2), 40–48.
- พระยอดคม ชัยนิรัติชัย และพระสุทธิสารเมธี. (2567). ศรัทธาในพระพุทธศาสนา กับความเข้าใจของชาวพุทธ. *วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 22(2), 71–78.
- พระมหาสมศักดิ์ ธนปโย. (2565). องค์ประกอบของระบบประเมินผลการศึกษา วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารครุศาสตร์ก้าวหน้า (Online)*, 3(1), 33–42.

- พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย (ติวป), ระวิง เรื่องสังข์ และสมศักดิ์ บุญปู. (2567). การจัดการศึกษาตามหลักสภาราณียธรรมของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (Online)*, 2(2), 42–55.
- พระมหาสุวัฒน์ สุวิฑฒโน. (2564). ความสำคัญของพระวินัยในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาเถรวาท: จากการสังคายนาครั้งที่ 1 ถึงธัมมชันทาสาณณรี. *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 1(2), 134–139.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน, ประดิษฐ์ ดีวัฒนกุล และธนภาค บึงจันทร์. (2565). วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมของสังคมไทย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(2), 278–288.
- ภูษิสส์ ศรีเจริญ. (2557). ทุนมนุษย์กับความสำคัญของสังคมสร้างความมั่นคงของชาติ. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 5(1), 73–78.
- มานิตย์ อรรถชาติ และพัชรพฤกษ์ ช่อมจันทิก. (2567). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. *วารสารวิชาการวิจัยและนวัตกรรมสังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 4(2), 48–57.
- วิชุดา ธีระสาร. (2567). การบริหารวัฒนธรรมองค์กรในสถานการณ์ปัจจุบัน: การเปลี่ยนแปลงและความสำคัญของการปรับตัว. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 6(4), 101–108.
- ศตวรรษ สงกานัน. (2563). การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง และโครงสร้างอำนาจผู้นำในจังหวัดเลย. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 5(2), 123–136.
- สมคน แผลงฤทธิ และคณะ. (2567). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนวังหมัน จังหวัดชัยนาท. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.กรุงเทพ*, 6(2), 103–117.
- สมศักดิ์ เพ็ธสะโหม. (2565). การสื่อความหมายของพุทธศิลป์ร่วมสมัย: การตีความพุทธธรรมผ่านงานศิลปะดิจิทัล. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 1(1), 17–22.
- สุรัตน์ พักน้อย และอินทกะ พิริยะกุล. (2561). ภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในมุมมองของพุทธศาสนิกชนชาวไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 5(3), 636–653.
- สุริยา ช่างทองคำ. (2566). การศึกษาประเพณีการแห่นางแมวในภาคอีสาน: การปรับตัวในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมศึกษา*, 2(2), 23–28.
- Wang Dan ภรดี พันธุภากร และ ชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร. (2567). คุณค่าทางจิตวิญญาณของลวดลายหงส์ในวัฒนธรรมเมืองอุ๋นเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสร้างสรรค์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 18(2), 149–176.